

ალ. გარამიძე

კორნელი კეკელიძის ცხოვრება და საგნობრივო მოღვაწეობა

სტალინის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა
თბილისი — 1954

კორნელი კეკელიძის ცხოვრება და სამეცნიერო მოღვაწეობა

(დაბადების 75 წლისთავის გამო)

სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

S. S. S. S. S.

კორნელი სამსონის-ძე კეკელიძე დაიბადა 1879 წლის 2 (14) თებერვალს სოფელ ტობანიერში (ვანის რაიონი) ხელმოკლე გლეხის ოჯახში. წერა-კითხვა შინ შეისწავლა. პირველდაწყებითი განათლება მთილო ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში. აქედან გადავიდა თბილისის სასულიერო სემინარიაში. 1893 წელს მონაწილეობდა სემინარიელთა არეულობაში. როგორც სასულიერო სასწავლებელში, ისე სემინარიაში კორნელი კეკელიძე გამოირჩეოდა ბეჯითობით, გაუმოდგინებობითა და ნიჭით. მასწავლებლებმა პოლიევქტ კვიცაძე და თედო ჟორდანიამ ჩაუნერგეს მას მშობლიური წარსულისადმი ინტერესი. ის ბევრს კითხულობდა ქართულ წიგნებს, თვალყურს ადევნებდა იმდროინდელ ჟურნალ-გაზეთებს. სემინარიის წარმატებით დასრულების შემდეგ კორნელი აპირებდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლურ ენათა ფაკულტეტზე შესვლას, მაგრამ ხელმოკლეობის გამო ეს განზრახვა ვერ განახორციელა, სამაგიეროდ „სახელმწიფო ხარჯით“ მოეწყო კიევის სასულიერო აკადემიაში (1900 წელს). აკადემიაში თეოლოგიურ დისციპლინებთან ერთად ფართოდ ისწავლებოდა სამოქალაქო დისციპლინები, კერძოდ, ფილოლოგიის დარგიდან. კორნელი კეკელიძე ჩაირიცხა აკადემიის სიტყვიერების განყოფილებაზე, დაეწაფა სწავლას და იმთავითვე ჩაება სტუდენტთა საზეცნიერო მუშაობაში. აღმოსავლეთისა და დასავლეთის ხალხთა ლიტერატურული წარსულის გაცნობამ მწვავედ აგრძნობინა მას მშობლიური მწერლობისადმი არსებული სამეცნიერო ინდიფერენტობის სიმწარე. ასეთ პირობებში არაჩვეულებრივად დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა პატრიოტული განწყობილების ყმაწვილკაცზე ნიკო მარის ცნობილმა წერილმა «Предварительный отчет о работах на Синае и в Иерусалиме». ნ. მარის ამ წერილმა დასავლეთ ევროპის ზოგიერთ გამოჩენილ მეცნიერსაც კი გაუღვიძა ინტერესი ძველი ქართული წერილობითი კულტურისადმი. კ. კეკელიძემ საბოლოოდ გადაწყვიტა ძველ-ქართული მწერლობის შეუსწავლელი უბანი გაეხადა თავისი

სპეციალური მუშაობის საგნად. უნდა აღინიშნოს, რომ ახალგაზრდა სტუდენტის გადაწყვეტილებას ფრთები შეასხა მისი ორი მასწავლებლის, თავისი დროისათვის გამოჩენილი რუსი მეცნიერების, კიევის სასულიერო აკადემიის პროფესორებისა და რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტების, ნ. პეტროვისა და ა. დმიტრიევსკის გამამხნევებელმა თანაგრძნობითმა დამოკიდებულებამ. ნ. პეტროვი და ა. დმიტრიევსკი რამდენადმე თვითონაც იცნობდნენ საქართველოს წარსულს და მათ საკმაოდ ჰქონდათ გათვალისწინებული ძველი ქართული სულიერი კულტურის მნიშვნელობა მსოფლიო ქრისტიანული კულტურის ზოგადი ისტორიის თვალსაზრისით.

პროფესორმა დმიტრიევსკიმ წინადადება მისცა კორნელი კეკელიძეს საკანდიდატო დისერტაციის თემა აერჩია ძველი ქართული მწერლობიდან. კორნელი ხალისით მოეკიდა ამ წინადადებას, საფუძვლიანად შეისწავლა ქართული სიძველეთსაცავების ფონდები და 1904 წელს წარადგინა ვეებერთელა ნაშრომი სათაურით «Антиургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах».

ამ შრომას დიდი წარმატება ხვდა წილად. ორივე ოფიციალურმა რეცენზენტმა (დოც. ა. გლაგოლევა და პროფ. ა. დმიტრიევსკიმ) მას მისცა მაღალი შეფასება (Извлечение из журналов совета КДА за 1903—4 учеб. год, К. 1904, გვ. 306—317). განსაკუთრებით აღფრთოვანებული დარჩა კ. კეკელიძის ხელმძღვანელი მასწავლებელი პროფ. დმიტრიევსკი. წარმატებამ მოლოდინს გადააქარბა. პროფ. დმიტრიევსკი აღიარებდა: «Скромные наши ожидания сводились лишь к желанию развить в студенте Кекелидзе охоту и навык к занятиям в области древней грузинской, родной для него, письменности, чтобы потом, в будущем, (კურსივი ავტორისაა, ა. ბ.) приобрести в нем полезного для науки работника. Но, представленный им на степень кандидата внушительный, по объему, труд, в 822 страницы, основательный по научным приемам и весьма любопытный по собранным, неизвестным науке данным, признаем я откровенно, превзошел далеко наши скромные ожидания и показывает с достаточной ясностью, что в лице К. С. Кекелидзе грузинология и наша наука приобретают трудолюбивого и даровитого труженика» (გვ. 311). ა. დმიტრიევსკი მიუთითებდა შრომის ზოგიერთ წვრილმან დეფექტზე და ასკვნიდა: «Все эти недочеты мы указываем с благою целью обратить

на них внимание трудолюбивого и даровитого автора, но не с целью умалять выдающихся научных достоинств настоящего труда, который мы признаем не только достаточным для своей прямой цели, но который, по устранении указанных недосмотров и после вторичного более внимательного пересмотра описанных в нем литургических памятников, может быть представлен, по нашему мнению, и в качестве магистерской диссертации“ (იქვე, 317).

დოქ. ა. გლაგოლევიც შრომის ორიოდ ნაკლის აღნიშვნის შემდეგ წერდა: „Мы, однако, далеки от мысли придавать существенное значение сейчас отмеченным случайным дефектам и отметили их лишь как замеченные темные пятна на сплошь светлом фоне работы студента Кекелидзе, труда бесспорно выдающегося из ряда лучших кандидатских диссертаций и заслуживающего автору, после некоторых исправлений, степени магистра“ (იქვე, 309).

რეცენზენტების წარდგენის შემდეგ დ. კეკელიძის საკანდიდატო შრომა დაჯილდოებული იქნა ფულადი პრემიით.

სწავლის დამთავრების შემდეგ დ. კეკელიძე აკადემიის საბჭოს დადგენილებით დატოვებული იქნა პროფესორობისათვის მოსამზადებლად მახლობელ აღმოსავლეთში მივლინებით იქაური ქართული ხელნაწერების შესასწავლად.

ამ ფაქტთან დაკავშირებით «ივერია»-ში (1904, № 148) დაიბეჭდა გაზეთის კიეველი სპეციალური კორესპონდენტის მალაქია ბოლქვაძის მოკლე საყურადღებო წერილი:

„ამ მოკლე წერილით მინდა ვამცნო მკითხველს შემდეგი ახალი და სასიამოვნო ამბავი. კარგი რამ და ისიც ქართველ ახალგაზრდის შესახებ ვის არ გაუხარებს გულს, რომ გულწრფელ ქართველს არ აგრძნობინებს სიამოვნებას.

დ. კეკელიძე, რომლის თხზულების შესახებაც უკვე იყო „ივერია“-ში დასტამბული წერილი და რომელმაც წელს დაამთავრა სწავლა კიევის სასულიერო აკადემიაში, აკადემიის პროფესორთა კრების გადაწყვეტილებით დატოვებულ იქნა აკადემიაში სტიპენდიანტად, ესე იგი საპროფესოროდ მოსამზადებლად. კეკელიძემ მომავალში უნდა დაიჭიროს პროფესორ დმიტრიევსკის ადგილი. ეს პირველი მაგალითია ქართველის. აკადემიაში სტიპენდიანტად დატოვებისა.

ამ რას ნიშნავს შრომა, ცოდნის შესწავლის სურვილი და სიყ-

ვარული მეცხიერებისადმი, რასაც ჩვენების დიდი ნაწილი აქ არა სცემენ თაყვანს მაინცაღამაინც, თვისდა საუბედუროდ ზარმაცობენ.

სალამი მშრომელ ახალგაზრდას და ბრწყინვალე მომავალი ჩვენ- და სასიხარულ-სასიქადულოდ“.

სასულიერო აკადემიის მხრით საქართველოს წარსულისადმი ყურადღების ასეთი გამოხატულება მეფის რუსეთის სინოდმა არ მოიწონა და აკადემიის საბჭოს დადგენილება არ დაამტკიცა. სინოდის მიერ შექმნილმა დაბრკოლებამ გული ვერ გაუცრუა ახალ- გაზრდა ენთუზიასტს. საკუთარი თაოსნობით ის გულმოდგინედ იწყებს ჯერ კიდევ პირველი დაგროვების სტადიაში მყოფი ძველი ქართული წერილობითი წყაროების სისტემურ შესწავლას. ის აფართოვებს და აღრმავებს თავის სადისერტაციო ნაშრომს.

1905 წელს კ. კეკელიძე იწყებს მასწავლებლობას ქუთაისის ეპარქიალურ სასწავლებელში, პარალელურად ეცნობა გელათის ხელნაწერ კოლექციებს და ადგენს ამ ხელნაწერების აღწერილობას. 1906 წელს გადმოღის თბილისში და განაგრძობს მასწავლებლობას თბილისის ეპარქიალურ სასწავლებელში. როგორც ამ სასწავლებლის სასწავლო ნაწილის უფროსმა, მან დიდად შეუწყო ხელი ქართული დისციპლინების (ქართული ენის, ქართული ლიტერატურისა და საქართველოს ისტორიის) სწავლების გაძლიერებას, რითაც დაიმსახურა მაშინდელი ეგზარხოსის რისხვა (კ. კეკელიძემ ეგზარხოსის გვერდის ავლით ვრცელი გაბედული მოხსენებით მიმართა სინოდს ეპარქიალურ სასწავლებლებში ქართული ენის სწავლების მდგომარეობის თაობაზე).

თბილისში კ. კეკელიძე აქტიურად მონაწილეობს საეკლესიო მუზეუმის კომიტეტში, წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისა და ახლად დაარსებული საისტორიო საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუშაობაში. სწავლობს ხელნაწერებს, ადგენს კატალოგებსა და აღწერილობებს, აქვეყნებს საინტერესო დოკუმენტებს. 1905 წელს დაიბეჭდა კ. კეკელიძის პირველი შრომები: 1. ახალი საგალობლები აბო ტფილელისა („მწყემსი“, 1905, № 13—14), 2. К вопросу о времени празднования рождества Христова в древней церкви (ТКА, 1905, № 1, გვ. 1—10).

1908 წელს კ. კეკელიძემ დაამთავრა თავისი საკანდიდატო შრომის გადამუშავება და წარუდგინა იგი კიევის აკადემიის მაგისტრის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. სამაგისტრო დისერტაციას «Литургические грузинские памятники в отечественных

книгохранилищах и их научное значение» (Тб. 1908, XXXI+
+515+XIII გვ.) ისეთივე წარმატება ხვდა წილად, როგორც
ამავე შრომის პირველ საკანდიდატო რედაქციას (იხ. Извлечение,
за 1907—1908 г., 470—480). ამ ჯერადაც ოფიციალურმა რეცენ-
ზენტმა პროფ. დმიტრიევსკიმ სადისერტაციოდ წარმოდგენილ ვეე-
ბერთელა ტომს უწოდა „სოლიდური და კეშმარიტად მონუმენტუ-
რი ნაშრომი“ და შენიშნა: „По богатству собранного мате-
риала и новизне научных данных оно будет ценным вкладом
в литургическую науку и даже сделается настольною книгою
литургистов“ (გვ. 478). პროფ. ა. დმიტრიევსკიმ თავის რეცენ-
ზიაში ძლიერ გაბაზა კ. კეკელიძის შრომის ნაციონალურ-პოლიტი-
კური ტენდენცია. ეს ტენდენცია რეცენზენტმა ოფიციალურად
მაინც არ მოუწონა ავტორს. პროფ. დმიტრიევსკი წერდა, რომ
კ. კეკელიძის სადისერტაციო ნაშრომი „отражает в себе те те-
чения политические и литературные, под неотразимым воз-
действием которых находится молодой автор, законный сын
своей прекрасной, но несчастной родины и по воспитанию и
даже служебному положению находящийся в самой пучине
националистических движений в современной жизни и в ли-
тературе“ (გვ. 457). რეცენზენტის აზრით კ. კეკელიძე მაშინ იმ-
ყოფებოდა „под обаянием грузинологов Н. Марра, А. Цага-
рели, И. А. Джавахова и др. и под их покровительством
прокладывает себе дорожку в пантеоне грузинской литерату-
ры“ (იქვე). პროფ. დმიტრიევსკი ერთი კერძო საკითხის განმ
მათებოდა თავის მოწათეს და ფრთხილი საყვედურის კილოთი შენიშ-
ნავდა, ვითონც: „Здесь, бесспорно, тенденции и предвзятой
идеи, столь милой и дорогой каждому грузинофилу, принесен-
на в жертву историческая правда и факты, не подлежащие
сомнению“ (იქვე, 477).

მეორე ოფიციალური რეცენზენტი ა. გლაგოლევიც, მაშინ
უკვე პროფესორი და აკადემიის რექტორი, არ სტოვებდა უყურად-
ღებოდ კ. კეკელიძის სამეცნიერო ნაშრომის გარკვეულ ნაციონა-
ლურ-პატრიოტულ იდეას და მიუთითებდა ამ იდეის სახიფათო
პოლიტიკურ ტენდენციაზე. ერთი სიტყვით, რეცენზენტებმა სწო-
რედ ის არ მოუწონეს ახალგაზრდა პატრიოტი მკვლევარის ნაშ-
რომს, რაც, ჩვენი აზრით, მას განსაკუთრებულად დიდ ფასსა და
ღირებულებას აძლევს.

აღსანიშნავია, რომ პროფესორების ა. დმიტრევსკისა და გლა-გოლევის რეცენზიები მიეძღვნა კ. კეკელიძის ნაშრომის ხელნაწერი სახით წარდგენილ რედაქციას. ორივე რეცენზენტი მოითხოვდა შრომის ბეჭდური გზით გამოქვეყნებას. კ. კეკელიძეს საშუალება ეძლეოდა ერთხელ კიდევ გადაეხედა თავისი ნაშრომი და აეცილებინა რეცენზენტების მიერ მხილებული ნაციონალურ-პოლიტიკური ტენდენციები. მაგრამ ავტორმა არა თუ ეს არ ისურვა, არამედ შრომის საჯაროდ დაცვის წინ წარმოთქვა მხურვალე მეცნიერულ-პატრიოტული სიტყვა: „К вопросу о важности и своевременности научной разработки памятников древнегрузинской церковной, в частности—литургической, письменности“ (ТКА, 1908, XI, გვ. 1—9). ამ სიტყვაში კეკელიძემ მკაცრად გააკრიტიკა ს.-პეტერბურ-გის სასულიერო აკადემიის ნიჰილისტური დამოკიდებულება ძველ-ქართული კულტურის საკითხებისადმი და ხმამაღლა განაცხადა რომ: „Появившись на заре христианства, церковь грузинская еще в IV и V в. выработала свой собственный литературный язык, посредством которого она стала усваивать плоды греко-византийской — христианской цивилизации, претворив ее, силою национального гения, в своеобразную культурную систему с явно определившимися признаками иверизма“ (გვ. 2). კ. კეკელიძემ მიუთითა, რომ ქართული კულტურა გავლენას ახდენდა თვითონ განათლებულ ბერძნებზედაც (გვ. 3), რომ ქართულმა ლიტერატურამ კაცობრიობას შეუნარჩუნა ქრისტიანული ცივილიზაციის დიდი საგანძური და რომ ამიერიდან „ни одна работа, посвященная изучению того или иного вопроса древнехристианской церковной письменности, не может претендовать на научность, в смысле всестороннего освещения и обследования трактуемого вопроса, без справок с рукописными грузинскими сокровищами“ (იქვე, გვ. 4).

კ. კეკელიძემ ბრწყინვალედ დაიცვა თავისი შრომა და დამსახურებულად მოიპოვა სამეცნიერო ხარისხი მაგისტრისა.

იმავე 1908 წელს კიევის აკადემიაში გათავისუფლდა პროფ. ა. დმიტრევსკის კათედრა. თვითონ ა. დმიტრევსკისა და პროფ. ნ. პეტროვის წარდგენის შედეგად ვაკანტურ კათედრაზე მიიწვიეს კ. კეკელიძე. მაგრამ მან შემონადგევ საპატიო თანამდებობაზე უარი განაცხადა, რადგანაც ფიქრობდა, რომ მისი სამოღვაწეო ასპარეზი იყო საქართველოში, თბილისში, ახლოს თავის საკვლევა-

ძიებო ობიექტებთან. ოლონდ კ. კეკელიძეს არ შეუწყვეტია კავშირი აღმზრდელ სასწავლებელთან, 1905—1912 წლების განმავლობაში ის იყო მუდმივი თანამშრომელი აკადემიის სამეცნიერო ორგანოსი «Труды Киевской Духовной Академии».

1912 წლიდან კ. კეკელიძე ლექციებს კითხულობდა ქალთა უმაღლეს კურსებზე.

1912 წლიდან 1917 წლამდე კ. კეკელიძე სისტემურად თანამშრომლობდა ცნობილ სამეცნიერო ორგანოებში («Христианский Восток», «Bibliotheca Armeno-Georgica»). 1915 წელს რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიამ კ. კეკელიძეს მიანიჭა მრავალ ტომად განზრახული სერიის «Monumenta hagiographica Georgica»-ს რედაქტორობა. თავისი სამეცნიერო შტუდიებითა და პუბლიკაციებით კ. კეკელიძემ მალე მოიხვეჭა მოწინავე მეცნიერი მკვლევრის სახელი, მას ცხოველი ურთიერთობა და საქმიანი მიმოწერა ჰქონდა რუსეთისა და საზღვარგარეთის მრავალ გამოჩენილ მეცნიერთან (ლათიშევთან, დმიტრიევსკისთან, მართან, პეეტერსთან, გუსენთან, კონიბერისთან, ბაუმშტარკთან და სხვებთან).

1912 წელს თბილისში კ. კეკელიძის რედაქციით დაიბეჭდა ძველ-ქართული მწერლობის შესანიშნავი ძეგლი «იერუსალიმის განჩინება» (Иерусалимский Канонарь VII века, VII+346 გვ.).

მსოფლიო საქრისტიანო ლიტერატურის ეს უნიკალური ძეგლი დაუფასებელი წყარო აღმოჩნდა პალესტინის როგორც უძველესი საეკლესიო ცხოვრების, ასე ამ მხარის მთელი სულიერი და მატერიალური კულტურის ისტორიის შესასწავლად. «იერუსალიმის განჩინების» შესავალ წერილში მეცნიერი გამომცემელი ამბობდა: „Непосредственно заинтересованные специалисты сами оценят всю важность издаваемого памятника для палестиноведения и для христианской агиологии и литургии“ (გვ. 28). თითქოს ამის საპასუხოდ საგნის საუკეთესო სპეციალისტმა, კ. კეკელიძის ყოფილმა კიეველმა მასწავლებელმა და მაშინ პალესტინის საზოგადოების მდივანმა პეტერბურგში, ა. დმიტრიევსკიმ «იერუსალიმის განჩინებას» უწოდა „исключительный по своему интересу и единичности памятник (Сообщения прав. палестинского общества“, т. XXXIV, СПб. 1913, გვ. 34—48). ა. დმიტრიევსკი აღნიშნავს «იერუსალიმის განჩინების» განსაკუთრებულ მნიშვნელობას უძველესი საქრისტიანო კულტურისა, ისტორიისა და პალეს-

ტინათმცოდნეობისათვის, გვერდში უყენებს ქართულ ძეგლს იტალიელი მეცნიერის გ. გამუტრინის მიერ აღმოჩენილ და 1887 წელს გამოქვეყნებულ განთქმულ «Peregrinatio ad loca Sancta»-ს და ურთავს: „Появись книга К. С. Кекелидзе 20 лет раньше, она вне всякого сомнения произвела бы настоящий фурор среди ученых“ (გვ. 48). ა. დმიტრიევსკი დიდ შეფასებას აძლევდა კ. კეკელიძის შრომისმოყვარეობასა და მეცნიერული კვლევის ხარისხს. სარეცენზიო ნაშრომიო, შენიშნავს რეცენზენტი, „Свидетельствует о замечательной настойчивости молодого ученого и его горячей любви к родине и избранной специальности. Не удивительно по сему, что его труды увенчались, можно сказать, блестящим успехом“ (გვ. 38). გულთბილი რეცენზია მიუძღვნეს «იერუსალიმის განჩინებას» პროფესორმა ი. კარაბინოვმა (Христианское чтение, 1912, გვ. 646—651, ცალკე ანაბეჭდი), პ. პეტერსმა (Analecta Bollandiana, 1914, გვ. 349—350), აკად. ნ. მარმა. უკანასკნელი თავის ვრცელ რეცენზიაში, (Христианский Восток, I, 1912) სხვათა შორის, წერდა: „В городе, где основание университета считается несвоевременным в виду предполагаемой незрелости туземного общества, появляется книга, составленная туземцем, которая особенно живо заставляет сожалеть об отсутствии там университета. Задуман труд серьезный по отвлеченности темы и по важности новооткрытого текста, проникнутый искренним стремлением к строгой научной трактовке предмета и выполненный автором, хорошо ориентированным как в специальной литературе, так и в разнообразных источниках, дающих ему возможность искусно разъяснять и комментировать трудные места текста; в труде попутно сделаны существенные поправки к принятым в использованных работах утверждениям“ (114).

რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიამ «იერუსალიმის განჩინების» გამოცემისათვის კ. კეკელიძე დააჯილდოვა მ. ნ. ახმატოვის სახელობის პრემიით.

იმავე 1912 წელს კ. კეკელიძემ გამოაქვეყნა ძველი საქრისტიანო კულტურის მეორე ფრიად მნიშვნელოვანი ძეგლი, ძველ-ქართული არქიერატიკონი (Древнегрузинский Архиератикон, Грузинский текст под ред. и с предисловием К. Кекелидзе, Тбилиси 1912,

XXX+142 გვ.). ამ შრომასაც მიეძღვნა აღფრთოვანებული რეცენზია (Христианский Восток, I, გვ. 358)¹.

რუსეთის ზეცნიერებათა აკადემიამ 1915 წელს დაადგინა ძველ-ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლების სერიის გამოცემა. ამის გამო შედგენილ მოხსენებთს ბარათში აღნიშნულია: „Когда речь зашла об исполнителе предначертанной серии, не могло быть двух мнений и все остановилось на том, что для этого предприятия должен быть привлечен К. С. Кекелидзе. Кроме основной научной подготовки, сотрудничество его делали неизбежным и его последние работы, помещавшиеся в «Христианском Востоке» и в «Bibliotheca Armeno-Georgica» по грузинской агиографической литературе. В них сказывается уже опытный агиолог, прекрасно знающий, с одной стороны, родную литературу и научные запросы по житийным памятникам, с другой—усвоивший в совершенстве всю теорию грузинского языка, необходимую для ученого издателя древне-грузинских текстов“ (Протокол VII заседания Историко-Филологического отдела АН, 15. IV, 15 г., გვ. 61—62).

კ. კეკელიძის საქმიანობა დიდ თანაგრძნობასა და მოწონებას იმსახურებდა რუსეთის მოწინავე სამეცნიერო წრეებში, სამაგიეროდ იქვითა და ცხადი უნდობლობით ხვდებოდა ამ საქმიანობას როგორც ცენტრალური, ისე ადგილობრივი სასულიერო უწყება. მაგრამ რუსეთის სასულიერო უწყება იძულებული ხდებოდა ანგარიში გაეწია კორნელი კეკელიძის მიერ დამსახურებულად მოპოვებული გამოჩენილი მეცნიერის სახელისათვის. ამით აიხსნება, რომ კ. კეკელიძე იყო პირველი ქართველი პედაგოგი, რომელიც 1916 წელს დაინიშნა თბილისის სასულიერო სემინარიის რექტორად. ამ თანამდებობაზე მოუსწრო მას თებერვლის რევოლუციამ.

¹ ძველ-ქართული არქიერატყონი გადათარგმნილია ინგლისურად (The Georgian version of the Liturgy of saint-james by Fred. Conybeare and Ol. Wardrop «Revue de l'orient Chrétien», t. XIX, 1914), იერუსალიმის განიხილება კი გერმანულად (Übersetzung von Dr. Theodor Kluge mit Einleitung und Anmerkungen von Dr. Antou Baumstark (Oriens Christianus, 1915. T. V, H. 2; T. VI, H. 2). ცალკე ნათარგმნია შობის დღესასწაული (Die Weihnachtsfeier Jerusalems im siebten Jahrhundert, Übersetzung von Dr. Peradze mit Einleitung und Anmerkungen von A. Baumstark (იქვე, Dritte Serie, I Band, S. 310—318).

ოქტომბრის დიდი სოციალისტური რევოლუციის დროიდან იწყება ახალი პერიოდი კორნელი კეკელიძის სამეცნიერო მოღვაწეობისა. 1918 წელს ივანე ჯავახიშვილის მეთაურობით საფუძველი ჩაეყარა ქართული სამეცნიერო აზრის იმ დიდებულ კერას, რომელსაც აწ. ი. ბ. სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ეწოდება. კორნელი კეკელიძე თბილისიდან მხურვალედ გაეხანურა პეტერბურგის ქართველ მეცნიერ-ენტუზიასტთა ჯგუფს, რომელსაც ქართული უნივერსიტეტის გახსნა გადაეწყვიტა. კ. კეკელიძე ერთი იმ ბურჟუაზანია, რომელზედაც დაეფუძნა პირველი უმაღლესი სასწავლებელი საქართველოში. კორნელი კეკელიძე პირველი და შემდგომ უცვლელი ხელმძღვანელია ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიის კათედრისა. ის პირველი პროფესორია იმ სამეცნიერო-სასწავლო დისციპლინისა, რომელსაც მან შესწირა თავისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის თითქმის სრული 50 წაყოფიერი წელიწადი. ლექტორობასთან ერთად კ. კეკელიძე წლების მანძილზე ეწეოდა საპასუხისმგებლო სამეცნიერო-ადმინისტრაციულ მოღვაწეობას, 10 წელი ის იყო ფილოლოგიის ფაკულტეტის დეკანი, 5 წელი კი უნივერსიტეტის სასწავლო-სამეცნიერო ნაწილის პრორექტორი.

არაჩვეულებრივად გაფართოვდა და გაღრმავდა ქართული უნივერსიტეტის მუშაობა საბჭოთა პერიოდში. კორნელი კეკელიძე ერთ-ერთი სულის ჩამდგმელთაგანია უნივერსიტეტის წინსვლისა და ზრდისა. ის ერთი პირველთაგანი იყო საუნივერსიტეტო ცხოვრების ახალ სამეცნიერო ნიადაგზე გადაყვანისა; ფრთები გაშალა კორნელი კეკელიძის სამეცნიერო-კვლევითმა საქმიანობამ. საკმარისია თუ აღვნიშნავთ, რომ 1923—24 წლებში გამოქვეყნდა კ. კეკელიძის ორტომიანი კაპიტალური ნაშრომი «ქართული ლიტერატურის ისტორია» (ტომი I, თბ. 1923; ტ. II, თბ. 1924). კორნელი კეკელიძე აქტიურად ჩაება საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მუშაობაშიც. ის არის ქალაქ თბილისის მუშათა, გლეხთა და ჯარისკაცთა საბჭოს დეპუტატი (1927, 1929, 1931), საქართველოსა და აკავკასიის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი (1927, 1929), სოციალისტური სამშობლოს კულტურული მშენებლობის ენერგიული მონაწილე (წევრია განათლების სახალხო კომისარიატის კოლეგიისა, თავმჯდომარის მოადგილეა სახელმწიფო სამეცნიერო საბჭოში, სატერმინოლოგიო კომისიის თავმჯდომარეა, წევრია რუსეთიდან ქართული სიძველეების სარევევაკუაციო კომისიისა, მრავალი სამეცნიერო და პოლიტიკური კონფერენციის მონაწილეა

როგორც საქართველოში, ისე მოძმე საბჭოთა რესპუბლიკებში და საბჭოთა ქვეყნის პოლიტიკურ-კულტურულ ცენტრებში—მოსკოვში, ლენინგრადში, კიევში, სომხეთში, აზერბაიჯანში, უზბეკისტანში).

დიდია კორნელი კეკელიძის დამსახურება სამეცნიერო კადრების მომზადების საქმეში. მისი დაუღალავი, მზრუნველი და მოსიყვარულე ხელმძღვანელობის მადლიერი მოწამეა ამ სტრიქონების ავტორი. კორნელი კეკელიძის უშუალო ხელმძღვანელობით მომზადდა ექვსი სადოქტორო და ჩვიდმეტი საკანდიდატო შრომა.

ღვაწლმოსილი მეცნიერი 1941 წელს დამსახურებულად იქნა არჩეული საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პირველი შემადგენლობის ნამდვილ წევრად. მრავალი წლის განმავლობაში ის ხელმძღვანელობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წიაღში ჩამოყალიბებულ რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტს. ერთხანს კ. კეკელიძე სათავეში ედგა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილებას.

დიდი სამეცნიერო-საზოგადოებრივი მუშაობისათვის კორნელი კეკელიძე ორჯერ იქნა დაჯილდოებული საპატიო სიგელით: 1928 წელს მუშურ-გლეხური წითელი არმიის ათი წლის თავზე საბჭოთა კავშირის სამხედრო-რევოლუციური საბჭოს მიერ და 1938 წელს საქართველოს უმაღლეს საბჭოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის პრეზიდიუმის მიერ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ოცი წლის თავთან დაკავშირებით. 1943 წელს კორნელი კეკელიძეს მიენიჭა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება. 1944 წლის დეკემბერში კორნელი კეკელიძე დაჯილდოვებული იქნა შრომის წითელი დროშის ორდენით. 1945 წელს საბჭოთა კავშირის უმაღლეს საბჭოს პრეზიდიუმის საგანგებო ბრძანებულებით კ. კეკელიძე მეორედ იქნა დაჯილდოვებული შრომის წითელი დროშის ორდენით „ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დარგში თვალსაჩინო დამსახურებისათვის, ძველი ქართული მწერლობისა და ლიტერატურის გამოკვლევის დარგში ძვირფასი ნაშრომებისათვის და მეცნიერული მოღვაწეობის 40 წლისთავთან დაკავშირებით“ (გაზეთი „კომუნისტი“, 24. X. 45).

კორნელი კეკელიძეს ღღემდის გამოქვეყნებული აქვს 200-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი, აქედან ოცამდის ცალკე წიგნის სახით. კ. კეკელიძის მრავალფეროვანი სამეცნიერო მუშაობიდან აღსანიშნავია შემდეგი ძირითადი მომენტები: 1. ძველ-ქართული სამწერ-

ლობო ძეგლების აღნუსხვა-კატალოგიზაცია და სამეცნიერო აღწერილობათა შედგენა; 2. ძეგლების სამეცნიერო პუბლიკაცია; 3. მონოგრაფიული გამოკვლევების დამზადება; 4. კვლევაძიებითი გზით მიღებული შედეგების განზოგადება-დასისჯელება და ქართული ლიტერატურის ისტორიის მთლიანი სამეცნიერო კურსის ჩამოყალიბება.

1889 წელს პროფ. ა. ცაგარელი წერდა: „В настоящее время разработка истории грузинской литературы находится в периоде, так сказать, библиографическом или статистическом“ (Сведения, III, გვ. III). ამ სტრიქონების გამოქვეყნების შემდეგ კორნელი კეკელიძის სამეცნიერო ასპარეზზე გამოსვლამდის ბევრი გაკეთდა ძველ-ქართული მწერლობის შესწავლის საქმეში, მაგრამ არსებითად მაინც დაუძლეველი რჩებოდა ქართული სალიტერატურო ძეგლების პირველი რეგისტრაციისა, თუ დაგროვების, ან—ცაგარლის ტერმინოლოგიით — ს ტ ა ტ ი ს ტ ი კ უ რ ი პერიოდი. კ. კეკელიძე იმთავითვე გულმოდგინედ დაეწაფა ძველ-ქართული მწერლობის პირველ წყაროებს, საკვლევ ობიექტებს ის უშუალოდ ეცნობოდა სიძველეთსაცავებში, არქივებში, ეკლესია მონასტრებში, კერძო მებატრონეების კოლექციებში და ა. შ.

საკვირველია, მაგრამ ფაქტია, რომ ალექსანდრე ცაგარლისა, ნიკო მარისა და ივანე ჯავახიშვილის წყალობით მიმდინარე საუკუნის დასაწყისისათვის უკეთ იყო მოგვარებული ათონის, იერუსალიმისა და სინის მთის ქართული ხელნაწერების აღრიცხვა-კატალოგიზაციის საქმე, ვიდრე საქართველოსა და რუსეთის სიძველეთსაცავებში დაცული ფონდებისა (საგულისხმოა, რომ მხოლოდ 1903 წელს დაიბეჭდა თ. ჟორდანიას „აღწერილობების“ პირველი წიგნი). უფრო მივიწყებული იყო ძველ-ქართული მწერლობის სწორედ ის უბანი რომელიც სპეციალური შესწავლის საგნად გაიხადა კ. კეკელიძემ. მას თავიდანვე უხდებოდა მძიმე შავი სამუშაოს შესრულება. სიძველეთა სპეციფიკური სურნელებისადმი სიყვარული, ენერგია და ახალგაზრდული გატაცება კ. კეკელიძეს ძალას მატებდა, ხოლო პირველი შედეგების დიდი ეფექტი მას ამხნევებდა და ახალისებდა მომავალი მუშაობისათვის. რუსეთისა და საქართველოს სიძველეთსაცავებში, განსაკუთრებით მანამდის სრულიად ხელუხლებელი გელათის მდიდრულ კოლექციაში კ. კეკელიძემ 1905—1906 წლების მანძილზე მუშაობისას აღმოაჩინა ძველ-ქართული (და მსოფლიო ქრისტიანული) სულიერი კულტურის უდიდესი საგანძური.

კ. კეკელიძეს კარგად ჰქონდა გათვალისწინებული, რომ ძველ-ქართული მწერლობის მეცნიერულ შესწავლას ჰქონდა ორმაგი მნიშვნელობა — ერთი კერძო, საკუთრივ ქართული კულტურის ისტორიის თვალსაზრისით, მეორე — ზოგადი, მსოფლიო საქრისტიანო კულტურის ისტორიის თვალსაზრისით. თავის ერთ შემაჯამებელი ხასიათის გვიანდელ წერილში კ. კეკელიძე წერს: „ქართულ ლიტერატურას, მეტი თუ არა, თექვსმეტსაუკუნოვანი ისტორია მაინც აქვს, — ლიტერატურული ძეგლები ჩვენ უკვე მეხუთე საუკუნიდან მოგვეპოვება, — ამ მხრივ ჩვენი ლიტერატურა მსოფლიოში ერთ-ერთი უძველესი ლიტერატურაა. დიდია და განუზომელი, მეცნიერული თვალსაზრისით, ამ ლიტერატურის მნიშვნელობა: იმაში აღბეჭდილია ქართველი ერის კულტურულ-ისტორიული ცხოვრების პერიპეტები. მის ძეგლებში, ორიგინალურსა და ნათარგმნში, გამოვლინებულია უდაო ნიშნები ქართველთა შემოქმედებითი პოტენციისა. ქართულ ლიტერატურას მტკიცე, განუყრელი კავშირი ჰქონდა წინააზიის და დასავლეთის ხალხთა ლიტერატურასთან, სახელდობრ: სპარსულთან, სომხურთან, სირიულთან, არაბულთან, ბერძნულთან, რუსულთან და [დასავლეთ] ევროპულთან; ამიტომ მან შემოგვინახა უძველესი პერიოდის თარგმნებში ისეთი ძეგლები, რომელთა ორიგინალი დროთა მსვლელობაში დაკარგულა და მეცნიერებაში საძიებელი გამხდარა“ (ქართული ლიტერატურის ისტორია და უნივერსიტეტი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, XIX. თბ. 1941, გვ. 141). განსაკუთრებულად ძლიერი იყო ძველი საქართველოს სულიერი კავშირი ქრისტიანულ მსოფლიოსთან, პირველ რიგში მართლმადიდებლური ქრისტიანობის კლასიკურ ქვეყანასთან, ბიზანტიასთან. კ. კეკელიძის ძირითადი გულისყური მიმართული იყო ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის პრობლემებისადმი. კ. კეკელიძე წლების განმავლობაში სისტემურად აქვეყნებდა (და მეცნიერულ-ფილოლოგიური აპარატით ამკობდა) ძველ-ქართული მწერლობის ისეთ პირველხარისხოვან ძეგლებს, რომლებითაც, ერთი მხრივ, შეუქი შეჰქონდა ჩვენი ისტორიული წარსულის ბუნდოვანი საკითხების გარკვევაში, ხოლო, მეორე მხრივ, მნიშვნელოვნად ავსებდა მსოფლიო საქრისტიანო ლიტერატურის ისტორიის ხარვეზებს. საკმარისი იქნება თუ აღვნიშნავთ, რომ ბიზანტიური და მსოფლიო საქრისტიანო ლიტერატურის დიდი წარმომადგენლის, სვიმეონ ლოღოთეცის მოღვაწეობის ხასიათისა, დროისა და შრო

მეზის მოცულობის „ამდენხანს მეცნიერებაში საცილობელი და გაურკვეველი [საკითხები], საბოლოოდ გაირკვა ქართული მასალების საშუალებით“ (შრომები, XIX, 151). კ. კეკელიძემ იპოვა და გამოაქვეყნა ეფრემ მცირის „მოსახსენებელი მცირე სვიმეონისათვის ლოლოთეტისა“ (Симеон Метафраст по грузинским источникам, Труды Киевской духовной Академии, 1910), რომლითაც ნათელი გახდა X ს. გამოჩენილი ბიზანტიელი მწერლის მთელი სანწერლობო მოღვაწეობა. მაგრამ ეს ცოტაა. სვიმეონ ლოლოთეტს გადამეტაფრასებული ჰქონია სექტემბერ-იანვრის თვეების ჰაგიოგრაფიული ტექსტები. არაფერი ჩანდა დანარჩენი შვიდი თვის, თებერვალ-აგვისტოს, ტექსტების შესახებ. კ. კეკელიძეს ბედნიერი შემთხვევა მიეცა ქართულ მასალებში აღმოეჩინა სვიმეონ ლოლოთეტის გამგრძელებლის, მანამდის უცნობი ნაყოფიერი მწერლის, იოანე ქსიფილინოსის ანდერძი, რომლითაც ერთბაშად გადაწყდა ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემათაგანი. გამოირკვა, რომ XI საუკუნის მოღვაწეს „პალატისა მწიგნობართა უაღრესს, ყოვლად ბრძენ ფილოსოფოს“ ქსიფილინოსს გაუგრძელებია და დაუსრულებია სვიმეონ ლოლოთეტის საქმიანობა. ქსიფილინოსს გადაუმეტაფრასებია თებერვალ-აგვისტოს თვეების ჰაგიოგრაფიული ტექსტები. საყურადღებოა, რომ „ქსიფილინოსის შრომა, რომელიც ბერძნულ ენაზე არ შენახულა, ქართულად თითქმის მთლიანადაა დაცული, ასე რომ შესაძლებელი ხდება საშუალო საუკუნეთა ბიზანტიური მწერლობის ერთ-ერთი მსხვილი ხარვეზის ამოვსება“ (შრომები, XIX, 152). კ. კეკელიძის ნარკვევმა და პუბლიკაციამ „Иоанн Ксифилин, продолжатель Симеона Метафраста“ (Христианский Восток, т. I, вып. III, 1912) დიდი სენსაცია გამოიწვია როგორც რუსეთის, ისე საზღვარგარეთის სამეცნიერო წრეებში. აკადემიკოსი ვ. ლატიშევი, რომელიც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში სპეციალურად მუშაობდა ბერძნულ ჰაგიოგრაფიულ ტექსტებზე და მას კიდევაც გამოქვეყნებული ჰქონდა ორ ტომად «Menologii auouymi Byzantini», დაუყოვნებლივ გამოეხმაურა კ. კეკელიძის აღმოჩენას საგანგებო წერილით „Четыи-миней Иоанна Ксифилина“ (Предварительное сообщение)¹. კ. კეკელიძის მიერ მოპოვებულ ტექსტს

¹ ИАН, 1913, стр. 231—240.

(იოანე ქსიფილინოსის ანდერძის თარგმანს) ვ. ლატიშევი უწოდებს „в высшей степени интересный и важный документ“ (გვ. 233). ლატიშევი აღნიშნავს, რომ: „Никаких сведений об его (т. е. Иоанна Ксифилина, А. Б.) жизни и литературной деятельности, в частности агиографической, до сих пор не было, так что К. Кекелидзе имел полное право сказать, что изданный им документ «является своего рода откровением в истории средневековой византийской письменности» (იქვე, 237)¹. სხვათა შორის, აკად. ლატიშევმა ანონიმურად მიჩნეული და მის მიერვე გამოცემული ჰაგიოგრაფიული ტექსტები სწორედ იოანე ქსიფილინოსს მიაწერა (გვ. 239). შემდგომ მანვე გამოაქვეყნა კ. კეკელიძის მიერ რუსულად თარგმნილი ერთ-ერთი ტექსტი ქსიფილინოსის ქართული კრებულისა (Житие свв. епископов херсонских в грузинской минсе, ИИАК, вып. 49, 1913 г., გვ. 75–88). ამ ტექსტის გაცნობის საფუძველზე ლატიშევი იძულებული გახდა ელიარებინა, რომ: „Грузинский текст и с т о ж д е с т в е н (კურსივი ავტორისაა, ა. ბ.) с текстом, находящимся в изданной мною минологии, и представляет собою особую редакцию“ (გვ. 76), „Грузинский агиографический сборник, открытый К. Кекелидзе, неожиданно дал нам совершенно новую редакцию жития свв. епископов херсонских... Грузинский текст представляет собою типичное «житие» или «подвизание» в агиографическом смысле этого слова“. და რომ, დასასრულ, ქართული ტექსტი ისეთ შთაბეჭდილებას სტოვებს, რომ ის შედეგია „старательной литературной обработки“ (79), ანუ გადამეტაფრასებული ტექსტია. მაშასადამე, ამით გამართლდა კ. კეკელიძის მოსაზრება, რომ იოანე ქსიფილინოსის ტექსტი შემოუწინაბავს მხოლოდ გელათის ქართულ კრებულს (ლატიშევის გამოცემული ტექსტები კი კვლავ ანონიმური რჩება), თუმცა თვითონ ლატიშევმა საბოლოო დასკვნის მიღებისაგან თავი შეიკავა (გვ. 80–82). 1947 წელს კ. კეკელიძემ კიდევ ერთი ახალი ნაშრომი მიუძღვნა ბიზანტიური მეტაფრასტული მწერლობის საკითხს (ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია «უნივერსიტეტის შრომები», XXX В, გვ. 19–95).

¹ შტრ. История русской литературы, I. М.-Л. 1941, გვ. 104–105.

აღნიშნულ აღმოჩენებთან დაკავშირებით კ. კეკელიძემ ცხად-ად გაარკვია საცილობელი ლიტერატურული ტერმინის „კიმენის“ აზრი და მნიშვნელობა. კიმენი ჰრკმევია არა მწერალს, არა მთარ-გმნელს (როგორც ფიქრობდა, მაგალ., თ. ყორდანი), არა-მედ იმ პირველად, ლიტონად ნათარგმნ ტექსტს, რომელიც გამ-ხდარა წყაროდ ლიტერატურული გადამუშავებისა (გადამეტაურა-სებისა).

კ. კეკელიძე ბეჯითად განაგრძობდა საქრისტიანო მსოფლიო-სათვის უცნობი ლიტერატურული ძეგლების გამოქვეყნებას. გარდა ხერსონელი წმინდანების ცხოვრების ტექსტისა (რომლის შესახებ უკვე გვქონდა საუბარი) მან დაბეჭდა: 1. Новооткрытый агноло-гический памятник иконоборческой эпохи (Житие св. Романа Нового [ТКА, 1910, VI]); 2. Эпизод из начальной истории египетского монашества (ТКА, 1911, II). 3. Сведения грузин-ских источников о препод. Максиме Исповеднике (ТКА, 1912, IX, XI); 4. Житие и подвиги Иоанна Католикоса Урхай-ского (ХВ., т. II, в. 3, 1914); 5. Грузинская версия арабского жития св. Иоанна Дамаскина (ХВ., т. III, вып. 2, 1915); 6. Житие Петра Нового, мученика Капеталийского (ХВ., т. IV, в. I, 1915); 7. Житие Агафангела, католикоса Дамасского (ХВ., т. IV, в. 3, 1916) და სხვ.

1915 წელს კ. კეკელიძემ შეადგინა გეგმა¹, რომლითაც 8 ტო-მად უნდა გამოცემულიყო „ქართული ჰაგიოგრაფიის ისეთი ტექს-ტები, რომელთა ბერძნული თუ სხვა დედანი დღეს უკვე დაკარგუ-ლია“ (შრომები, XIX, 151). 1918 წელს განხორციელდა ამ გრან-დიოზული წამოწყების პირველი მონუმენტური ტომის გამოცემა (ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლები, ნაწილი პირველი, კიმენი, ტომი I, თბ. 1918, XLVIII+350 გვ.). კიმენის გამოცემა „იმდენი ყურადღება დაიმსახურა საზღვარგარეთულ სამეცნიერო წრეებში, რომ იმაში მოთავსებული მასალა ნაწილ-ნაწილ ითარგმნებოდა ლათი-ნურ ენაზე ცნობილი ორიენტალისტისა და ჰაგიოლოგის პეტერ-სის მიერ“ (იქვე, 151). კ. კეკელიძეს დამზადებული აქვს მასალები ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლების არაერთი ტომის გამოსაცე-

¹ ეს გეგმა დამტკიცა რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიამ.

მაღ¹. აქედან 1940 წელს ვრცელი გამოკვლევით გამოაქვეყნა „ცხოვრება და მოქალაქობა ტიმოთე ანტიოქელისაჲ“ (ენიმიკი-ს მოამბე, VII, 1940). ეს უაღრესად საყურადღებო თხზულება «თავდაპირველად დაწერილი ყოფილა არაბულ ენაზე, არაბულიდან უთარგმნიათ ბერძნულად, ბერძნულიდან კი ქართულად. არც არაბული, არც ბერძნული ტექსტი მისი ცნობილი არაა, ყოველ შემთხვევაში ჯერჯერობით. მაშასადამე, დაგვრჩენია ქართული თარგმანი, რომლითაც შესაძლებელი ხდება ამ საინტერესო ძეგლის აღდგენა და ყოველმხრივ გათვალისწინება. ამასთან საყურადღებოა ისიც, რომ ქართული თარგმანის საშუალებით ჩვენ შეგვიძლია აღვადგინოთ არაბულ-ქრისტიანული მწერლობის ძეგლი; არაბულ-ქრისტიანული ლიტერატურა კი ჯერ შეუსწავლელია, ის ამ უკანასკნელ ხანებში იპყრობს ორიენტალისტების სერიოზულ ყურადღებას. ამრიგად, ძველ-ქართულ ლიტერატურას ამ ძეგლის სახით საკმაოდ მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს მსოფლიო ლიტერატურისა და კულტურის ისტორიაში» (ტიმოთე ანტიოქელი, გვ. 10).

ჩვენ აღვნიშნეთ კ. კეკელიძის ღვაწლი ქართულ-ბიზანტიური და ქართულ-აღმოსავლური საქრისტიანო ლიტერატურის ისტორიაში მარტოოდენ, ან თითქმის მარტოოდენ, ჰაგიოგრაფიის დარგში (ნაწილობრივ აგრეთვე ლიტურგიკის დარგში). თავისი გამოკვლევებითა და პუბლიკაციებით კ. კეკელიძემ მნიშვნელოვანი სამსახური გაუწია საქრისტიანო ლიტერატურის სხვა სპეციფიკურ დარგებსაც, როგორიცაა ბიბლიოლოგია, ეგზეგეტიკა, ჰომილეტიკა და სხვ. მაგრამ ყველაფერ ამის მიმოხილვას აქ ვეღარ შევუდგებით, დაინტერესებულ პირთ მივუთითებთ კ. კეკელიძის ნაშრომზე «ქართული ლიტერატურის ისტორია და უნივერსიტეტი» (უნივერსიტეტის შრომები, XIX, 1941). ოღონდ აქვე აღვნიშნავთ კ. კეკელიძის

¹ სხვათა შორის, კიმენისადმი მიძღვნილ თავის ვრცელ რეცენზიას (Analecta Bollandiana, 1925, t. XLIII, p. 379—381) პ. პეტერსი ამთავრებს შემდეგი საგულისხმო სიტყვებით: „Nous voulons garder l'espoir qu'un jour viendra où les initiateurs de cette grande oeuvre pourront la reprendre et l'achever en union avec tous ceux qui en ont jeté les fondements“ (—ჩვენ გვინდა ვიქონიოთ იმედი, რომ დადგება ის დღე, როდესაც ამ დიდი საქმის ინიციატორები შეძლებენ მის გაგრძელებას და დამთავრებას ყველა იმათთან კავშირში, რომელთაც ჩაჰყარეს [დიდი წამოწყების] საფუძვლები). მართლაც კ. კეკელიძე წარმატებით განაგრძობს კიმენური ტექსტების პუბლიკაციას (კიმენის მეორე ტომი მან გამოაქვეყნა 1946 წელს—ქართული აგიოგრაფიული ძეგლები, ნაწილი პირველი, კიმენი, ტომი II, 1—239 გვ.).

კაპიტალურ ისტორიულ-ბიბლიოგრაფიულ ნარკვევებს „უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში“¹ და „კიშენის რედაქციის ჰაგიოგრაფია“ (უნივერსიტეტის მოამბე, VIII, 1927; ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1941, გვ. 569—698).

უნდა დავძინოთ, რომ—როგორც კ. კეკელიძე სამართლიანად ამტკიცებს — ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები საერთო ქართული მწერლობის ორგანიული და განუყოფელი ნაწილია. ძველ-ქართული მთარგმნელობითი მეთოდის თავისებურებას კ. კეკელიძემ მიუძღვნა სპეციალური ნაშრომი (მთარგმნელობითი მეთოდი ძველ-ქართულ მწერლობაში და მისი ხასიათი, „ლიტერატურული ძიებანი“, 1951, VII, გვ. 169—183).

არა ნაკლებია კ. კეკელიძის ღვაწლი ძველ-ქართული ორიგინალური მწერლობის შესწავლის საქმეში. კვლევა-ძიებისას კ. კეკელიძე განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ძველ-ქართული საქრისტიანო მწერლობის საწყისების პრობლემურ მხარეებს და ამასთან დაკავშირებით იმ უდიდესი მოვლენის კულტურულ-ისტორიულ ფაქტს, როგორიც იყო ქრისტიანობის გავრცელება საქართველოში. უკანასკნელ საკითხს აქვს მიძღვნილი გამოკვლევა: „ქართველთა მოქცევის მთავარი ისტორიულ-ქრონოლოგიური საკითხები“ (მომხილველი, 1926, № 1, გვ. 1—53). კ. კეკელიძის ამ ნაშრომმა (რომელიც გერმანულადაც გამოქვეყნდა, *Die Bekehrung Georgiens zum Christentum*, Leipzig, 1928) ცხოველი გამოხმაურება ჰპოვა უცხოეთშიც: ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ და იტალიურ სხვადასხვა პერიოდულ გამოცემებში ამ ნაშრომზე დაიბეჭდა ბევრი ანოტაცია და რეცენზია. სპეციალური ვრცელი გამოკვლევა მიუძღვნა კ. კეკელიძემ ათონის სალიტერატურო სკოლის ისტორიას (უნივერსიტეტის შრომები. VI, 1938). ქართული ჰაგიოგრაფიული მწერლობის ძეგლები კი იყო მისი მუდმივი მეცნიერული ყურადღების საგანი. მრავალთაგან დავასახელებთ ამ მხრივ. მხოლოდ ზოგიერთ ნაშრომს: 1. ნაწყვეტი ქართული ჰაგიოგრაფიის ისტორიიდან (უნივერსიტეტის მოამბე, № 1, 1920); 2. კონსტანტი კახის მარტვილობა და ვინაობა (იქვე, VIII, 1927), 3. ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა (თბ. 1935). ეს წიგნი შეიცავს აბო ტფილელის წამებისა და სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრების ტექსტებს ვრცელი ისტორიულ-ლიტერატურული ნარკვევით. არსე-

¹ გადათარგმნილია გერმანულ ენაზე (*Oriens Christianus*, III Serie, VIII).

ბითად ჰაგიოგრაფიული მწერლობის პრობლემას შეეხება კ. კეკელიძის ნაშრომი «საკითხი სირიელ მოღვაწეთა ქართლში მოსვლის შესახებ» (უნივერსიტეტის მოამბე, VI, 1926). სხვათა შორის, არ შემძლია არ აღენიშნო, რომ კ. კეკელიძე, რომელმაც ესოდენი სამსახური გაუწია ქართული (და ქართულის საშუალებით მსოფლიო ჰაგიოგრაფიული მწერლობის ისტორიას) მოკრძალებით აცხადებდა 1941 წელს დაწერილ ნარკვევში: «ქართული ჰაგიოგრაფიის შესწავლა ჯერ ხეირიანად არც კი დაწყებულა»-ო (უნივერსიტეტის შრომები, XIX, გვ. 150).

კ. კეკელიძეს ეკუთვნის ისტორიულ-ქრონოლოგიური საკითხებისადმი მიძღვნილი რამდენიმე წერილი: 1. როდისაა გადაწერილი ადიშის სახარება (უნივერსიტეტის მოამბე, II, 1922); 2. ქართული ერა და ეორტალოგიური წელიწადი (ენიმიკი-ს მოამბე, V—VI, 1940); 3. ძველი ქართული წელიწადი (უნივერსიტეტის შრომები, XVIII, 1941) და სხვ. საყურადღებოა კ. კეკელიძის ისტორიულ-კულტურული და ისტორიულ-ლიტერატურული ხასიათის ნარკვევები, შენიშვნები და მისთანანი. სანიმუშოდ: 1. ლეონტი მროველის ლიტერატურული წყაროები (უნივერსიტეტის მოამბე, III, 1923); 2. ვახტანგ გორგასალის ისტორიკოსი და მისი ისტორია (ჩვენი მეცნიერება, IV, 1923); 3. რამოდენიმე ჯერ კიდევ გაურკვეველი ტერმინი ჩვენი საისტორიო მწერლობისა (უნივერსიტეტის მოამბე, V, 1925); 4. კანონიკური წყობილება ძველ საქართველოში (იქვე, X, 1930); 5. ნიკიფორე ირბახი, ინიციატორი ქართული სტამბისა რომში (ლიტერატურული მეგვიდრეობა, I, 1935); 6. ხალხთა კლასიფიკაციისა და გეოგრაფიული განრიგების საკითხები ძველ-ქართულ მწერლობაში (უნივერსიტეტის შრომები, XVII, 1938); 7. ახალი ლიტერატურული წყაროები ლაშა გიორგის ისტორიისა (იქვე, XVI, 1940); 8. ერთი მომენტი ქართული პოლიტიკური აზროვნებისა კლასიკური ხანის ლიტერატურაში (იქვე, XXV, 42); 9. ქართველ ქალთა კულტურულ-საგანმანათლებლო კერები საშუალო საუკუნეთა ახლობელ აღმოსავლეთში (ენიმიკი-ს მოამბე, XIII, 43); 10. მოქცევაჲ ქართლისაჲ-ს შედგენილობა, წყაროები და ეროვნული ტენდენციები (ლიტერატურული ძიებანი, I, 43); 11. კომენტარები აბდულ-მესიანის ზოგიერთი ტაეპისა (ლიტერატურული ძიებანი, 1947, III.); 12. კულტურული დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის ანარეკლი ძველ-ქართულ მწერლობაში (გამომცემლობა «ცოდნა», 1949, გვ. 31); 13. იოანე ქართვე-

ლის კალენდარი (უნივერსიტეტის შრომები, XXIX, 1950); 14. ზოგერთი საკითხი ექვთიმე ათონელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ (იქვე, ტ. 51, 1953). უკანასკნელად დასახელებულ წერილში კ. კეკელიძე სხვათა შორის იხილავს ექვთიმე ათონელის ბერძნულად შეთხზულ ერთ ორიგინალურ ნაშრომს. ეს ნაშრომი მანვე აღმოაჩინა.

კოლოსალური ერუდიცია სასულიერო-საეკლესიო მწერლობის ვიწრო სპეციალურ საკითხებში, ხანგრძლივი კვლევითი მუშაობის შედეგად მიღებული დიდი გამოცდილება, ნიჭი, ენერგია და გულმოდგინეობა ჩააქსოვა კ. კეკელიძემ თავის დიდტანიან წიგნში «ქართული ლიტერატურის ისტორია», რომლის პირველი ტომი დაიბეჭდა თბილისში 1923 წელს (II+694 გვ.). იგივე წიგნი შევსებული და გადამუშავებული სახით მეორედ 1941 წელს (726 გვ.), ხოლო მესამედ 1951 წელს გამოიცა (ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, I, 1951, გვ. 669). კ. კეკელიძის ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის პირველი ტომი წარმოადგენს ქართული სასულიერო (საეკლესიო) მწერლობის ვრცელ სისტემიურ კურსს უძველესი პერიოდიდან XIX საუკუნის დასაწყისამდე. ეს წიგნი დაგვირგვინება ავტორის მიერ წლების განმავლობაში წარმოებული დამატებითი და დაუცხრომელი კვლევაძიებითი მუშაობისა. კ. კეკელიძემ შეაჯამა, დაასისტემა და მთლიან სამეცნიერო კურსად ჩამოაყალიბა ძველ-ქართული მწერლობის მრავალსაუკუნოვანი ისტორია. კ. კეკელიძის კურსი უკანასკნელი სიტყვაა ქართული ფილოლოგიური მეცნიერების მიღწევისა ლიტერატურის ისტორიის დარგში. ავტორმა გამოიყენა როგორც საკუთარი მიღწევები, ისე მიღწევები მთელი ქართულთმეტყველებისა, ამ სიტყვის უარყო მნიშვნელობით.

მაგრამ, ვიმეორებ, კ. კეკელიძის კურსი ძირითადად ავტორის ნაფიქრ-ნააზრებისა და დამოუკიდებელი კვლევითი მუშაობის შედეგია. წიგნი ემყარება პირველ წყაროებს, უპირატესად ჯერ სრულებით ხელუხლებელ ნედლ სააרכივო-სამუზეუმო ხელნაწერ მასალებს, მოფიქრებულთა და შესრულებულთა უაღრესად ორიგინალურად. მასალის სიმდიდრითა და სიახლით, ისტორიულ-ლიტერატურული ანალიზის სისრულით კ. კეკელიძის ძველი ქართული მწერლობის ისტორიაა მაღალ მეცნიერულ დონეზე დგას და ღირსეულად უპასუხებს საბჭოთა ლიტერატურათმცოდნეობის მოთხოვნილებებს. კ. კეკელიძის წიგნი არღვევს ქართულ ფილოლოგიურ მეცნიერებაში განმტკიცებულ არა ერთსა და ორ შეხედულებას და ახალ ჰო-

რიზონტებს შლის ქართულმეტყველების შედარებით ნაკლებად დანუშავებულ, მაგრამ დიდი მნიშვნელობის მქონე დარგში. კ. კეკელიძის წიგნი მთელი ძველი ქართული წერილობითი კულტურის ისტორიაა. ის აუცილებელი სამაგიდო წიგნია უველა იმათთვის, ვისაც კი რაიმე ინტერესი გააჩნია ამ კულტურის ისტორიისადმი. ამავე დროს კ. კეკელიძის კურსი ერთადერთი სახელმძღვანელო წიგნია ძველი ქართული მწერლობისა ჩვენი უმაღლესი სასწავლებლების მოსწავლეთათვის. თუმცა აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ კ. კეკელიძის „ძველი ქართული მწერლობის ისტორია“ არ არის სახელმძღვანელოს სახით დაწერელი ნაშრომი. თვითონ ავტორი ამის თაობაზე ამბობს: „მართალია, ამ შრომას სკოლებშიაც იყენებენ, რადგან მასში მოცემულია ის მასალაც, რაც გათვალისწინებულია სკოლის, განსაკუთრებით უმაღლესის, სასწავლო პროგრამით, მაგრამ ის არაა სასკოლო სახელმძღვანელო ამ სიტყვის ჩვეულებრივი, ვიწრო გაგებით,—მას რომ ასეთი დანიშნულება ჰქონოდა, სხვა გეგმითა და მოცულობით დაიწერებოდა. მას ისეთი მიზნები აქვს დასახული და ისეთი ფარგლები მოხაზული, რომელიც სასკოლო სახელმძღვანელოსათვის სავალდებულო არაა, ვინაიდან ეს უკანასკნელი მასალის შერჩევასა და დალაგებაში თავისი საკუთარი, პედაგოგიური მიზნებიდან გამომდის. ეს კურსი არის ფართოდ წამოწყებული ისტორიულ-ლიტერატურული, უშუალოდ პირველ წყაროებზე დამყარებული კვლევა-ძიებათა ხასიათის ნაშრომი, რომელმაც, შესაძლებლობის ფარგლებში, უნდა გაარკვიოს და დააზუსტოს ჯერ კიდევ გაურკვეველი საკითხები და მოამზადოს სასკოლო სახელმძღვანელოს შესადგენად ბაზა და საიმედო მასალა, ამასთან ერთად დააკმაყოფილოს მოთხოვნილებანი უმაღლესი და საშუალო სკოლის მოსწავლელებისა, ასპირანტებისა, მეცნიერების სხვა დარგის მუშაკებისა და საბჭოთა ინტელიგენციის დაინტერესებული წრეებისა“¹.

აქ გამოთქმული მოსაზრების შესაბამისად კ. კეკელიძემ თავისი ნაშრომის საფუძველზე უკანასკნელ დროს დაამუშავა უმაღლესი სკოლის სახელმძღვანელოდ და ფართო საზოგადოების საკითხავ წიგნად ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის პირველი ტომის პირველი ნაწილი (V—XI საუკუნეები). ეს წიგნი ამჟამად იბეჭდება საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობის

¹ ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, I, 1951, გვ. 5.

მიერ. ჩვენ ვიტყვით, რომ, როგორც ძველი ქართული სასულიერო მწერლობის მკვლევარსა და ამ მწერლობის ისტორიის სისტემატიზატორს, კ. კეკელიძეს ტოლი არ ჰყავს და არ ჰყოლია. ამ მხრით ერთგვარად შეიძლება გიორგი ათონელის მიერ ექვთიმე ათონელის მისამართით თქმული სიტყვების განმეორება, მკვლევარი-მეცნიერი „ეგვეთიარი... არღარა გამოჩინებულ არს ენასა ჩუენსა და ვჰგონებ, თუ არცაღა გამოჩინებად არს“-ო (ათონის კრებული, გვ. 26—27).

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის, რომ კორნელი კეკელიძემ, რომელიც 1924 წლამდის იფარგლებოდა მარტოოდენ სასულიერო მწერლობის ინტერესებით, ამ წელს გამოაქვეყნა ძველ-ქართული საერო ლიტერატურის ისტორია (ქართული ლიტერატურის ისტორია, II ტომი, საერო მწერლობა, XI—XVIII საუკ., თბ. 1924, II + 528 გვ.). 1941 წელს გამოვიდა აღნიშნული წიგნის მეორე, შევსებული, შესწორებული და საფუძვლიანად გადამუშავებული გამოცემა (ქართული ლიტერატურის ისტორია, ძველი მწერლობა, ტომი II, მეორე შევსებული და შესწორებული გამოცემა, თბ., 1941, 671 გვ.). 1952 წელს იგივე წიგნი მესამედ დაიბეჭდა (ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტომი მეორე, მესამე, გადამუშავებული და შევსებული გამოცემა, თბ., 1952, გვ. 623). კ. კეკელიძის ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის მეორე ტომის გამოცემაში ერთხელ კიდევ ცხადჰყო მისი ავტორის დიდი ერუდიცია და ქეშმარიტად უსაზღვრო შრომისმოყვარეობა. ძველ-ქართული საეკლესიო ლიტერატურის დიდმა სპეციალისტმა მცირეოდენი დროის განმავლობაში მისთვის დამახასიათებელი მეცნიერული კეთილსინდისიერებითა და გულმოდგინეობით ამომწურავად შეისწავლა ქართული სულიერი კულტურის ახალი, რთული საფეხური. მან მოგვცა ძველ-ქართული ლიტერატურის მრავალსაუკუნოვანი და მრავალწახნაგოვანი ისტორიის ერთობლივი შემოქმედებითი პროცესის მეცნიერული ანალიზი. მართალია, ძველ-ქართული საერო მწერლობის ისტორიის კურსის ჩამოყალიბებისათვის შედარებით უკეთ იყო ნიადაგი მომზადებული, მაგრამ კ. კეკელიძეს მაინც დასჭირდა კოლოსალური შრომის გაწევა, რომ წესრიგში მოეყვანა, შეემოწმებინა, აეწონ-დაეწონა, განეზოგადებინა და დაესისტემებინა დაგროვილი მასალა; მკვლევარს უხდებოდა ჯერ გამოუქვეყნებელი და შეუსწავლელი დიდძალი ხელნაწერი მემკვიდრეობის გათვალისწინება. ერთი სიტყვით, კ. კეკელიძის ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის მეორე ტომიც თავის მნიშვნელოვან ნაწილში ემყარება

პირველ (ხელნაწერ) ტექსტებს და ნედლ დაუნაწევრებელ მასალას. ეს შრომაც დღემდის რჩება ქართული ლიტერატურის ისტორიის გარკვეული პერიოდის ერთადერთ სისტემურ სამეცნიერო კურსად, სამაგიდო და სახელმძღვანელო წიგნად¹. ჩვენი გამოჩენილი მკვლევარი ყოველთვის სერიოზულ ანგარიშს უწევდა საქმიან კრიტიკულ შენიშვნებს, კრიტიკულად და თვითკრიტიკულად ეპყრობოდა თავის ნარკვევებსა და ნაფიქრ-ნააზრებს. კეკელიძისეული ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის კურსის ყოველი ახალი გამოცემა წინა გამოცემასთან შედარებით საფუძვლიანად არის გადასინჯული და გადამუშავებული, შესაფერისად შევსებული და შესწორებული.

ამრიგად, თუ 1886 წელს პროფ. ალ. ცაგარელი გულისტკივლით ჩიოდა: „Сделать скольконибудь научнообразный очерк истории грузинской литературы пока почти невозможно“², 1923—24 წლებში კ. კეკელიძემ გამოაქვეყნა ძველ-ქართული ლიტერატურის ისტორიის სრული მეცნიერული კურსი. დიდი კულტურული მნიშვნელობის მქონე ეს ფაქტი კარგად შეაფასა ბელგიელმა ორიენტალისტმა პაულ პეტერსმა, რომელიც სამართლიანად აღნიშნავს, რომ კ. კეკელიძის დიდი ტომების ჩამოყალიბება მოხდა იმ პერიოდში, როდესაც „ქართველი ხალხი შევიდა თავისი (ეროვნული) განვითარების გამაღწევეტ ფაზაში“ (—„Ces deux gros volumes... rédigés d'un bout à l'autre en géorgien à un moment où la nationalité géorgienne venait d'entrer dans une phase décisive de son évolution“). პაულ პეტერსი ხმამაღლა აცხადებს ევროპელი მკითხველის საყურადღებოდ, რომ კ. კეკელიძის „L' Histoire de la littérature géorgienne est une affirmation en douze cents pages des titres intellectuels de la Géorgie et de son droit à vivre de sa vie propre. Titres éclatants et droit incontestable“³ (—ათას-ორას გვერდიანი ქართული ლიტერატურის ის-

¹ თავისი ორტომიანი ქართული კურსის საფუძველზე კ. კეკელიძემ დასწერა «Конспектный курс истории древнегрузинской литературы». Тб. 1939, 118 стр.

² Сведения, I, გვ. I.

³ Analecta Bollandiana, t. XLIV, 1926, p. 151.

ტორია არის დასაბუთება საქართველოს ინტელექტუალურ ღირსებათა და იმის უფლებისა, რომ იცხოვროს თავისი საკუთარი ცხოვრებით. ღირსებანი ბრწყინვალეა და უფლება უცილობელი). ვრცელი რეცენზიით აღნიშნა კ. კეკელიძის კურსის პირველი ტომის გამოცემა ამერიკელმა მეცნიერმა რობერტ ბლაიკმა (Georgian theological literature. The Journal of theological studies, october 1924, vol. XXVI, № 101, 50—64, ცალკე ამონაბეჭდი).

პროფ. ა. შანიძემ 1923 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ მოპოვებული დიდი სამეცნიერო მიღწევების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მომენტად მიიჩნია კ. კეკელიძის ქართული ლიტერატურის ისტორიის გამოქვეყნება¹.

კ. კეკელიძის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ცალკეული ნაწილები დროდადრო იბეჭდება საცნობაროდ საზღვარგარეთის სხვადასხვა პერიოდულ, თუ არაპერიოდულ გამოცემებში.

კ. კეკელიძე ოდნავადაც არ დაკმაყოფილებულა ძველ-ქართული საერო მწერლობის კურსის პუბლიკაციით. ამ დროიდან (1924 წლიდან) ის, რასაკვირველია, შეუწელებელი ენერგიით განაგრძობს სასულიერო მწერლობის საკითხების კვლევა-ძიებას. მაგრამ პარალელურად დიდი ნაყოფიერებით მუშაობს საერო მწერლობის დარგში. კ. კეკელიძემ დამოუკიდებლად, თუ სხვებთან თანამშრომლობით, გამოაქვეყნა ძველ-ქართული საერო მწერლობის ისეთი ძეგლები, როგორიცაა: 1. შვიდი მთიები ანუ ბარამგურიანი (თბ. 1930); 2. როსტომიანის ქართული ვერსიის ვებერთელა მეორე ტომი (1936 წელს, იუსტ. აბულაძესთან. აღ. ბარამიძესთან, პ. ინგოროყვასთან და ა. შანიძესთან ერთად); 3. კალმასობა აღ. ბარამიძესთან ერთად; I, 1936; II, 1948; 4. ვისრაშიანი (1938 წელს, აღ. ბარამიძესთან და პ. ინგოროყვასთან ერთად). 5. კ. კეკელიძე თავმჯდომარეობდა იმ კომისიას, რომელმაც დაამზადა გამოსაცემად „ვეფხისტყაოსნის“ საიუბილეო ტექსტი. კ. კეკელიძის თანარედაქტორობით მომზადდა ვეფხისტყაოსნის 38-ე და 39-ე გამოცემანი (თბილისი 1951). კ. კეკელიძემ ნათელჰყო თმარის პირველი ისტორიის დიდი მნიშვნე-

¹ „ქართული სიტყვა“, 1924, № 7, I იანვარი (1923 წელს იქნა აღმოჩენილი განთქმული ხანშეტ-ჰაემეტური ტექსტები. ამ ტექსტების აღმოჩენასაც მიუძღვნა კ. კეკელიძემ ცალკე წერილი, იხ. «მემოზიხილველი», 1926, № 1, გვ. 261—267).

ლობა, როგორც ქართული ლიტერატურის ისტორიის წყაროსი (ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი, როგორც ლიტერატურული წყარო, „რუსთაველის კრებული“, თბ. 1938) და კიდევაც გამოსცა ამ ისტორიის მეცნიერულ-კრიტიკული ტექსტი (ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი, ცდა ტექსტის აღდგენისა, კ. კეკელიძის რედაქციითა და გამოკვლევით, თბ. 1941, 64 გვ.). მანვე რუსულად სთარგმნა ქართული საისტორიო მწერლობის ეს შესანიშნავი ძეგლი (ბეჰდავს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია). კ. კეკელიძემ რუსულად გადათარგმნა აგრეთვე მარტილობანი შუშანიკისა და აბო ტფილელისა (დაიბეჰდება ქართული მხატვრული პროზის ანთოლოგიაში).

1924—54 წლების განმავლობაში კ. კეკელიძეს დაბეჰდილი აქვს არა ერთი ათეული სხვადასხვა ხასიათისა და მოცულობის მონოგრაფია, ნარკვევი, რეცენზია და მისთანანი ძველ-ქართული საერო მწერლობის საჭირობოროტო საკითხებზე. კერძოდ, დიდ ყურადღებას აქცევდა და აქცევს კორნელი კეკელიძე ვეფხისტყაოსნის საკითხებს. მისი შეხედულებანი ვეფხისტყაოსანზე შეჯამებულად მოცემულია ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის მეორე ტომში. ცალკე აღსანიშნავია კ. კეკელიძის ერთი უკანასკნელდროინდელი ნარკვევი „რუსთაველისა და ქართული რენესანსის საკითხისათვის“ (ლიტერატურა და ხელოვნება, 1948, № 24).

დიდი სიღრმითა და გულმოდგინებით იკვლევს კ. კეკელიძე ძველ-ქართული საერო მწერლობის აღმოცენებისა და განვითარების უაღრესად რთულსა და საინტერესო პრობლემას. ამ საკითხისადმი მიძღვნილი მნიშვნელოვანი ნაწილი კ. კეკელიძის მონოგრაფიისა „ქართული ფეოდალური ლიტერატურის პერიოდიზაცია“ (სოციოლოგია ძველი ქართული მწერლობისა და დიალექტიკა მისი განვითარებისა, თბ. 1933). უკანასკნელ ხანებში კ. კეკელიძემ გამოაქვეყნა რამდენიმე ნარკვევი, რომლებითაც აღრმავებს და აფართოვებს თავის შეხედულებას ძველ-ქართული სასულიერო მწერლობის საერო მწერლობაში გადაზრდის თაობაზე. ის ახალი არგუმენტებით აძლიერებს თეორიას ძველ-ქართული სასულიერო მწერლობის წიაღში საერო მწერლობის ნიადაგის მომზადებისა და ცალკეული პარალელური მოტივების ჩასახვის შესახებ: ა. „წმიდა“ მხედარი ძველ-ქართულ მწერლობაში, ბ. „სამიჯნურო ცთუნების“ პრობლემისათვის ქართულ ლიტერატურაში, გ. რომანი „ტავრომენიანი“ ძველ-ქართულ ლიტერატურაში, დ. ძველი ქართული

„ავანტიურული რომანი“ და მისი წინამორბედი ჰაგიოგრაფიულ ლიტერატურაში (იხ. ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, II, თბ. 1945, გვ. 1--63). კ. კეკელიძეს ეკუთვნის სპეციალური ნარკვევები სპარსულ ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის პრობლემებიდანაც. მაგალითად: 1. ხოსროვ-შირი-ნიანის ქართული ვერსია (ჩვენი მეცნიერება, 1926, № 17—18); 2. შვიდი მთიების წინასიტყვაობა (1930); 3. Руставели и Низам и Гянджеви, თბ. 1936; 4. საქართველო და ნიზამი განჯევი (გაზეთი „სახალხო განათლება“, 1947, № 39) და სხვ.

კ. კეკელიძე უყურადღებოდ არ სტოვებს არც ქართული ფოლკლორისა და ახალი ქართული ლიტერატურის ისტორიის საკითხებს. ამ მხრით საგულისხმოა წერილები: 1. ბარამ-გურიანის ნოველათა სიუჟეტური პარალელები ქართულ ფოლკლორში „(მნათობი“, 1942, № 10); 2. ბაში-აჩუკის ერთი ეპიზოდისათვის (აკაკი წერეთლის საიუბილეო კრებული, თბ. 1940) 3. ორი მოხეტიალე სიუჟეტისათვის ქართულს ფოლკლორსა და მწერლობაში (ეტიუდები, II, 87—98). კ. კეკელიძის მეთაურობით მომზადდა და დაიბეჭდა ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნაწერების საიუბილეო გამოცემა (თბილისი 1945).

განმაცვიფრებელ ენერგიასა და ნაყოფიერებას იჩენდა კ. კეკელიძე დიადი სამამულო ომის პერიოდში, მახვილი მეცნიერული სიტყვითა და საქმით ის თავის მხრით ზურგს უმაგრებდა ფრონტის წამაც მებრძოლებს. სამამულო ომის განმავლობაში არ ჩატარებულა საქართველოს სამეცნიერო აკადემიისა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის თითქმის არცერთი სესია, თუ სამეცნიერო სხდომა, რომელზედაც კ. კეკელიძე არ გამოსულიყო სპეციალური მოხსენებით, თუ საგანგებოდ მომზადებული სიტყვით. 1940—44 წლების განმავლობაში კ. კეკელიძემ გამოაქვეყნა თავისი ცნობილი კურსის ორივე ტომის გადამუშავებული გამოცემა და ოცდაათამდე სამეცნიერო ნარკვევი. 1942 წლის ზაფხულის მრისხანე დღეებში კორნელი კეკელიძე იმედიანი სიმშვიდით წერდა: „ჯერ კიდევ 1757 წელს გაერთიანებულმა რუსულ-უკრაინულ-ქართულმა ჯარმა, დავით გურამიშვილის უშუალო მონაწილეობით, როგორც თვით პოეტი ამბობდა, პრუსიის ან აბრუსის კოროლს შეუტრყია ტახტის სვეტი“. მალე, ძალიან მალე დადგება ის ბედნიერი დღე, როდესაც გაერთიანებული საბჭოთა ზალხის ძლევამოსილი არმია, წითელი არმია... არა თუ შეარყევს პრუსიულ-გერმანული ფაშიზმის სვეტს, არამედ

საბოლოოდ დაამხოვს მას“ .ო (ლიტერატურული საქართველო, 24. VII. 1942).

მგზნებარე პატრიოტი-მეცნიერის სიტყვები ასრულდა და ნანატრი დღეები დადგა. ეს დღეები დაემთხვა თეთრად შევერცხლილი პროფესორისა და აკადემიკოსის სამეცნიერო მოღვაწეობის 40 წლისთავს. ომის შემდეგდროინდელ პერიოდში კ. კეკელიძე დაუცხრომელი ენერგიით განაგრძობს სამეცნიერო-კვლევითსა და სამეცნიერო-პედაგოგიურ მუშაობას. საკმარისია თუ ვიტყვით, რომ 1945—1954 წლების მანძილზე მან გამოაქვეყნა ორმოცზე მეტი ნაშრომი. მიუხედავად მხცოვანებისა, 76-ე წელში გადასული მკვლევარი ამჟამადაც მხნედ და დაუღალავად ეწევა სამეცნიერო-შემოქმედებითი ცხოვრების კაპანს. კ. კეკელიძეს ბოლომდის შერჩა ახალგაზრდული ენერგია, იშვიათი შრომისმოყვარეობა, მკვლევარი-მეცნიერის ნათელი და ფხიზელი გონება. „მინდა კიდევ ვიცოცხლო ერთხანს“ .ო, ამბობდა კორნელი კეკელიძე ერთ თავის წერილში 1941 წელს („საბჭოთა მასწავლებელი“, 25. II. 1941, № 16). ჩვენ კი მას ვუსურვებდით დიდხან სოცოცხლეს საბჭოთა მოწინავე მეცნიერების საკეთილდღეოდ.

ქორნელი ქველიძის შრომების

ბიბლიოგრაფია *

* ბიბლიოგრაფია შედგენილია ისტორიულ მეცნიერებათა კანდიდატის
პ.ტ. კასრაძის მიერ.

პ. კეკელიძის შრომების ბიბლიოგრაფია

БИБЛИОГРАФИЯ ТРУДОВ К. С. КЕКЕЛИДЗЕ

1 ქრონოლოგიური მაჩვენებელი

1 Хронологический указатель

1904

1. Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение. Рецензии доцента А. Глаголева и ордин. проф. А. Дмитриевского напечатаны в ж-ле—Труды киевской духовной акад. 1904, кн. 10, стр. 306—317.

1905

2. ახალი საგალობლები აბო თბილელისა. — მწყემსი, 1905, № 13—14.

[Новые гимны в честь Або Тбилели]

3 К вопросу о времени празднования Рождества Христова в древней церкви.—Тр. киев. дух. акад., 1905, № 1, с. 1—10.

1906

4. Литургическая справка по вопросу об автокефалии грузинской церкви.—Дух. вест. груз. экз., 1906, № 9—10, с. 3—9.

1908

5. Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение, Тифл., 1908, с. XXXI, 515, XIII [Диссертация на степень магистра].

6. К вопросу о важности и своевременности научной разработки памятников древне-грузинской церковной, в частности литургической, письменности.—Тр. киев. дух. акад., 1908, ноябрь, с. 1—9.

7. რედაქცია: სამღვდელმთავრო კონდაკი. ძველი ტექსტის მიხედვით. ტფ. 1908, 240 გვ. [კ. ცინცაძის თანაგრედ].

[Архиерейский служебник, по древнему тексту].

1910

8. Симеон Метафраст по грузинским источникам. Тр. киев. дух. акад., 1910, февраль, с. 1—10.

9. Новооткрытый агиологический памятник иконоборческой эпохи. [Житие Романа Нового].—Тр. киев. дух. акад., 1910, июнь, с. 1—38.

10. Несколько замечаний по поводу рецензии С. Авалиани на нашу книгу: „Литургические грузинские памятники“...—Богосл. Вест., 1910, октябрь, с. 353—356.

11. რეცენზია: სახარება-ოთხთავი ორთა ხელთაწერთაგან [1913] და [1995] წელთათა. გამოსცა პროფ. ვლადიმერ ბენეშევიჩმა. ს.-პეტერბურგი, 1909. Зак. Речь, 1910, II—III, აწერილია ავტორის მითითებით. [Рецензия на кн: Евангелие четырех глав, изд. проф. Бенешевича. Спб. 1909].

1911

12. Эпизод из начальной истории египетского монашества.—Тр. киев. дух. акад., 1911, март, с. 1—48.

1912

13. Иерусалимский Канонарь VII века. Грузинская версия. Т., 1912, с. VII, 346.

14. Иоанн Ксифилин, продолжатель Симеона Метафраста.—Хр. Вос., т. I, в. 3, с. 325—346.

15. Сведения грузинских источников о преподобном Максиме Исповеднике.—Тр. киев. дух. акад., 1912, сент.-ноябрь, с. 1—77.

16. კურთხევანის დაბეჭდვის გამო. ბ. ბ. კეთილის მოსურნის, ალ. ხახანაშვილის და სხვ. წერილების პასუხად. ტექსტის ბოლოს: თავმჯდომარე კომისიისა—პიროსი. წევრნი: კ. ცინცაძე, კ. კეკელიძე, ი. აბულაძე, [По поводу печатания Трестника. В ответ А. Хаканашвили и др.].—განათლება, 1912, № 2, გვ. 147—155, არის ცალკე ამონაბეჭდი.

17. Предисловие и редакция: Древне-грузинский Архиератикон. Грузинский текст. Изд. Комит. цер. Музея под ред. и с предисл. К. Кекелидзе. Т., 1912, с. XXX, 142.

1913

18. Историко-агиографические отрывки.—Хр. Вос., 1913, т. II, в. 2, с. 187—198.

19. Житие епископов херсонских в грузинской Минсе.— Изв. археол. ком. 1913, в. 49, с. 75--88. [Совместно с акад. В. Латышевым].

20. ანტონ კათალიკოზის სალიტურგიკო მოღვაწეობიდან. თბ., 1914, 14 გვ. [Из литургической деятельности Католикаса Антония I].

21. К вопросу об иерусалимском происхождении грузинской церкви. Птб., 1914, с. 8.

22. Житие и подвиги Иоанна, Католикаса Урхайского.— Хр. Вост., т. II, в. 3. с. 301—348.

23. О грузинском обычае встречать новый год с зажженными факелами. — Дух. вест. груз. экз., 1914, № 7, с. 269—271.

1915

24. Грузинская версия арабского Жития Иоанна Дамаскина.—Хр. Восток, 1915, т. III, в. 2, с. 119—174.

25. Житие Петра Нового, мученика Капетолийского.—Хр. Восток, 1915, т. IV, в. I, с. 1—71.

26. Об издании грузинских агнографических памятников. [Протоколы VII заседания историко-филологического отделения Академии Наук 15/IV 1915 г., прил., 1 к § 123].

27. წინასიტყვაობა: სახელმძღვანელო ვრცელი ქართული ლექსიკონის შესადგენად. ტფ., 1915, ქართული ლექსიკონის შესახებ. გვ. 1—8. [ივ. ჯავახიშვილის და იუსტ. აბულაძის თანაავტორობით].

[К вопросу о составлении полного грузинского словаря].

28. ქართული ეროვნული სახელები. — საქართველო, 1915, № 71, 72.

[Грузинские национальные имена].

29. გცხეთობა. — საქართველო, 1915, № 106, ხელის მოწერა: ქართველი.

[Мухометский праздник].

30. სიტყვა, თქმული ვაჟა-ფშაველას დაკრძალვის დღეს. — საქართველო, 1915, № 61.

[Речь произнесенная на похоронах поэта Важа Пшавела].

31. Житие Агафангела, Католикоса Дамасского.—Хр. Восток, 1916, т. IV, в. 3, с. 246—283.

32. როგორ აუმჯობესებენ საქართველოს ეკლესიის მდგომარეობას?—საქართველო, 1916, № 41. ხელის მოწერა: მეგობარი.

[Как „улучшают“ положение грузинской церкви?].

33. კავკასიის სამიტროპოლიტო ოლქი.—საქართველო, 1916, № 51.

[Кавказский митрополичий округ].

34. საქართველოს საეგზარხოსო (ისტორიულ-კანონიკური ცნობა), საქართველო, 1916. № 55.

[Грузинский экзархат. Историко-каноническая справка].

35. ახალი სიურპრიზი. [აფხაზეთის ეპარქიის შესახებ]—საქართველო, 1916, № 70. ხელის მოწერა: ნელი.

[Новый сюрприз. Об абхазской епархии].

36. მცირე შენიშვნა [კულტურულ-განმანათლებელ საზოგადოებათა კავშირის დაარსების გამო]—საქართველო, 1916, № 86.

[Мелкие заметки. (К основанию Союза культурно-просветительных обществ)].

37. პროვოკაცია თუ სიბეცე? ალ. რემიზოვი და სომხების სურფსარქისი—საქართველო, 1916, № 124.

[Провокация или близорукость? Ал. Ремизов и армянский Сурпсаркис].

38. თედო ჟორდანის კუბოსთან [ნეკროლოგი].—საქართველო, 1916, № 242. ხელის მოწერა: ნამოწათარი.

[У гроба Ф. Жордания].

1917

39. ღვთისმსახურება და სამღვდელოება (ისტორიულ-არქეოლოგიური ნარკვევი)—სვეტიცხოველი, 1917, № 4 გვ. 12—16.

[Богослужение и иерархия. Истор.-археол.- очерк.].

40. წინასიტყვაობა და გამოცემა: „დაუჯდომელი სუეტისაჲცხოველისა და კუართისა საუფლოსა“. ძველი ქართული ტექსტი. ტფ. 1917, 16 გვ.

[Предисл. к древнему тексту: Акафист животворящего креста и хитона господня].

41. წინასიტყვაობა და ძველი ქართული ტექსტი წიგნისა: წესი, რომელი იქმნების ხელდასხმასა ზედა ეპისკოპოსისა. თბ., 1917, გვ. 3—4.

[Чин древнегрузинской епископской хиротонии].

1918

42. იოანე პეტრიწის სამწერლო მოღვაწეობიდან თბ., 1918.

[Из литературной деятельности Иоанна Петрици].

43. გამოკვლევა, რედაქცია და გამოცემა წიგნისა: კიმენი. ტ. 1. ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლები. იანვრის, თებერვლის, მარტის, აპრილის და მაისის თვეთა ტექსტები. ტფ., რუსეთის მეცნ. აკად. გამოც. 1918, გვ. XLVIII, 351. საკუთარ სახელთა საძიებელი. გვ. 341—349.

[Кείμενα τ. I].

1920

44. ნაწყვეტი ქართული ჰაგიოგრაფიის ისტორიიდან (ცხოვრება ილარიონ ქართველისა).—ტფ. 1920, გვ. 39—67.

[Отрывок из истории груз. агиографии (Житие Илариона грузина)].

45. წინასიტყვაობა, გამოკვლევა და რედაქცია: თარგმანებაჲ ეკლესიასტისაჲ მიტროფანე ზმკრნელ მიტროპოლიტისაჲ.—ტფ. უნივერსიტეტის გამ., 1920, გვ. I—LXXXIII, 1—229 (ქართული ძეგლები. I საეკლესიო მწერლობა, № 1).

[Толкование Экклезиаста Митрофана Смирнского].

1922

46. როდისაა გადაწერილი ადიშის სახარება. ტფ. უნივერსიტეტის მოამბე, ტ. II, 1922, გვ. 392—397. ლიტერატურა სქოლოებში.

[Дата адишского четвероглава].

1923

47. ქართული ლიტერატურის ისტორია. ტ. I. ძველი მწერლობა. ტფ. უნივერსიტეტის გამ., 1923. 695 გვ. დანართი; საკუთარ სახელთა საძიებელი გვ. 665—689 შედგ. გ. ჯაკობიას მიერ. ლიტერატურა სქოლოებში.

[История грузинской литературы, т. I, изд. I].

48. ლეონტი მროველის ლიტერატურული წყაროები.—ტფ. უნივერსიტეტის მოამბე, ტ. III, 1923, გვ. 27—56. ლიტერატურა სქოლიოებში. მოხსენებულია საისტ. საეთნოგრ. საზ. სხდომაზე 1923 წ. 20/II.

[Литературные источники Леонтия Мровели].

49. ესკატოლოგიური მოტივები ძველს ქართულს მწერლობასა და ცხოვრებაში.—ჩვენი მეცნ., 1923, № I, გვ. 59—64. ლიტერატურა სქოლიოებში.

[Эсхатологические мотивы в древне-грузинской письменности и жизни].

50. ორი ექვთიმე ძველს ქართულს მწერლობაში.—ჩვე. მეცნ., 1923, № 2—3, გვ. 102—121.

[Два Ефимия в грузинской литературе].

51. ვახტანგ გორგასალის ისტორიკოსი და მისი ისტორია (ისტორიულ-ლიტერატურული ექსკურსი). მოხსენებულია საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზ.-ბის სხდომაზე 1923 წ. 16/IX-ს—ჩვე. მეცნ., 1923, № 4, გვ. 17—47.

[Историк Вахтанга Горгасала и его история].

1924

52. ქართული ლიტერატურის ისტორია. ტ. II. საერო მწერლობა. XI—XVIII ს. ს. ტფ., გამომცემელი თ. ჩიქვანია. 526 გვ. საკუთარ სახელთა საძიებელი—გვ. 507—521. ლიტერატურა სქოლიოებში. ბიბლიოგრაფია: „იმავე ავტორის სხვა შრომები“ 36 სახელწოდება. გვ. 526.

[История грузинской литературы, т. II, изд. 1, 1924 г.].

1925

53. რამდენიმე ჯერ კიდევ გაურკვეველი ტერმინი ჩვენი საისტორიო მწერლობისა. მოხსენებულია საქ. საისტორიო-საეთნოგრ. საზ.-ბის სხდომაზე 1925 წ. 13/I-ს.—ტფ. უნივერსიტეტის მოამბე, ტ. V, 1925, გვ. 306—312.

[Несколько еще неясненных терминов нашей исторической литературы]

54. საკითხი სირიელ მოღვაწეთა ქართლში მოსვლის შესახებ. კულტურულ-ისტორიული პრობლემა.—ტფ. უნივერსიტეტის მოამბე,

ტ. VI, 1926, გვ. 82 — 107. რეზიუმე გერმ. ენ., ლიტერატურა სკოლიო-
ებში. ამ მოხსენების თეზისები რუსულ ენაზე დებეკდილია წიგნში:

2-й краснедческий с'езд черноморского побережья и Зап.
Кавказа 25/IX—5/X 25 г. Постановл. и резолюции. Батуми,
1925, с. 34.

[К вопросу о прибытии в Грузию сирийских деятелей.
Культурно-историческая проблема].

55. რედაქცია: ჩეენი მეცნიერება. სამეცნიერო კრებული. თბ.
1923—1925.

56. ხოსროვ-შირინიანის ქართული ვერსია. — ჩე. მეცნ., 1926,
№ 17—18, გვ. 21—23. ლიტერატურა სკოლიოებში.

[Грузинская персия романа Хосров-ва-Ширин].

57. ქართველთა მოქცევის მთავარი ისტორიულ-ქრონოლოგიური
საკითხები. მოხსენებულია საქ. საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზო-
გადოების საჯარო კრებაზე 1925 წ. 12/XII. — მიმოძხილველი, 1926,
№ 1, გვ. 1—53, რეზიუმე გერმ. ენ. ლიტერატურა სკოლიოებში.
მოხსენების თეზისები რუსულ ენაზე დაიბეჟდა წიგნში:

2-й краеведческий с'езд черноморского побережья и Зап.
Кавказа. Постановл. и резолюции. Батуми, 1925, с. 40. [Глав-
ные историко-хронологические вопросы из истории обращения
Грузии].

1926

58. ხანმეტი და ჰაემეტი ტექსტები. ლიტერატურული მიმოძხილ-
ვა. — მიმოძხილველი, 1926, № 1, გვ. 261 — 267. ლიტერატურა
სკოლიოებში.

[„Ханметные“ и „haemetные“ тексты].

59. რეცენზია: Goussen H Über georgisch. Drucke und Hand-
schriften. Die Festordnung und den Heiligenkalender des alt-
christlichen jerosalems betreffend. B. Kühlen, München—Glad-
bach. 1923 S. 1—42. — მიმოძხილველი, 1926, № 1, გვ. 268—269.

60 რეცენზია: Kirsopp and Robert P. Blake. The Text of the
Gospels and the Koridethi Codex (Reprinted from the Harvard
Theological Review, vol. XVI, № 3, Iuli, p. 267—286. 1923) —
მიმოძხილველი, 1926, № 1. გვ. 269—270.

61. რეცენზია: Blake, Robert. Catalogue des manuscrits Gé-
orgiens de la bibliothèque patriarcale Grecque à Jerusalem (Ext-
rait de la „Revue de l'Orient Chrétien“. Paris, 3-e série. t. III-
XXIII) № 3—4, 1922—23. p. 345—413. — მიმოძხილველი, 1926,
№ 1, გვ. 270—271.

62. რეცენზია: კაკაბაძე ს. საისტორიო ძიებანი. ტფ., სახელგამი, 1924. 193 გვ.—მიმომხილველი, 1926, № 1, გვ. 272—273.

[Рецензия на книгу: С. Какабадзе „Исторические разыскания“].

63. რეცენზია: Peeters Paul. Histoires monastiques Géorgiennes. Bruxelles, p. 317.—მიმომხილველი, 1926, № 1, გვ. 275—279.

64. რეცენზია: Peeters Paul. La passion Géorgienne des Théodore, Julien Eubulus, Malcaumon, Mocimus et Salamanes.—Analec-ta Bollandiana, t. XLIV, f. 1, 1926;—მიმომხილველი, 1926, № 1, გვ. 280—284.

1927

65. კონსტანტინე კახის მარტილობა და ვინაობა. ტფ., 1927 გვ., 160—173. ლიტერატურა სკოლიოებში.

[К вопросу о личности и мученичестве Константа Кахи IX в.].

66. რეცენზია: ინგოროყვა, პ. რუსთველიანა. ტ. I ტფ., სახელ-გამი, 1926, 380 გვ.—მნათობი, 1927, № 2, გვ. 181—204.

[Рецензия на книгу Ингороква П. Руствелиана, т I.]

67. რეცენზია: კიდევ ვეფხისტყაოსნის გარშემო. ს. კაკაბაძის პიერ გამოცემულ ვეფხისტყაოსანზე. — მნათობი 1927, № 5—6, გვ. 167—188.

1928

68. ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი: 1918—1928. ზოგადი მიმოხილვა.—მნათობი, 1928, № 2.

[Тбилисский гос. университет. 1918—1928. Общий обзор].

69. უცხო ავტორები ძველს ქართულ მწერლობაში.—ტფ. უნი-ვერსიტეტის მოამბე, ტ. VIII, 1928, გვ. 99—202. ლიტერატურა სკო-ლიოებში.

[Иностранные авторы в древне-грузинской литературе].

70. Die Bekehrung Georgiens zum Christentum mit einer Karte.—Morgenland Darstellungen aus Geschichte und Kultur des Ostens. Leipzig, 1928, H. 18. p. 1—51. ლიტერატურა სკოლიოებში.

71. რეცენზია: გრიშაშვილი ი. ძველი და ახალი ტფილისი. ლი-ტერატურული ბოჰემა. ტფ., სახელგამი, 1927—ქართული მწერლო-ბა, 1928, № 4.

[Рецензия на книгу И. Гришашвили «Старый и новый Тбилиси. Литературная богема»].

72. იერემია იბერიელი (ანტინესტორიანი მოღვაწე V საუკ.). ტფ. უნივერსიტეტის მოამბე, ტ. IX, 1929, გვ. 187—198. ლიტერატურა სკოლიოებში.

[Иеремия Ибер, антинесторианский деятель V в.].

73. ქართული კულტურის ორი დღესასწაული. ქართული წიგნის ბეჭდვის 300 წ. და ანბანის შემოღების 1500 წლისთავი.—მნათობი, 1929, № 5—6, გვ. 151—167; № 7, გვ. 135—150.

[Два праздника грузинской культуры—300-летие грузинской печати и 1500-летие грузинского алфавита].

1930

74. კანონიკური წყობილება ძველ საქართველოში. მოხსენებულია საქართ. საისტ.-საეთნოგრ. საზ.-ბის კრებაზე. 1927 წ. 11 თებერვალს. მხედველობაში მიღებულია მის შემდეგ გამოსული ლიტერატურა.—ტფ. უნივერსიტეტის მოამბე, ტ. X, 1930, გვ. 313—345. ლიტერატურა სკოლიოებში.

[Канонический строй древней Грузии].

75. წინასიტყვაობა და რედაქცია: ციციშვილი ნოდარ. შეიდი მთიები. ბარამ გური. პროფ. კ. კეკელიძის რედაქციით, გამოკვლევით და ლექსიკონით. ტფ., „ქართული წიგნი“, 1930. წინასიტყვაობა გვ. I—XXXIV, ტექსტი 1—275.

[Предисл. и ред.: Цицишвили Нодар. Семь красавиц. С предисловием и исследованием К. Кекелидзе].

76. წინასიტყვაობა და რედაქცია: გორგაძე, ს. ქართული ლექსი. ლექსთაწყობის გამოკვლევა. პროფ. კ. კეკელიძის წინასიტყვაობით. ტფ. სახელგამი, 1930.

[Предисл. и ред.: Горгадзе С. Грузинское стихосложение].

77. რედაქცია: ტფილისის სახ. უნივერსიტეტის მოამბე, 1919—1930 წ. ტ. I—X (კ. კეკელიძე და სხ. რედ.).

[Ред.: Вестник Тб. Гос. университета, т. т. I—X К. С. Кекелидзе и др.].

1931

78. ავტორი ვეფხისტყაოსნისა და ღრო მისი დაწერისა.—მნათობი, 1931, № 7—8, გვ. 152—171; № 9—10, გვ. 213—226.

[Автор Вепхисткаосани и время его появления].

79. ქართული ფეოდალური ლიტერატურის პერიოდიზაცია-სოციოლოგია ძველი ქართული მწერლობისა და დიალექტიკა მისი განვითარებისა. თბ. დაუსწრ. პედ. ინ-ტის გამ., 1933, 76 გვ.

[Периодизация грузинской феодальной литературы].

1934

80. ტფილისი ძველ ქართულ ლიტერატურაში.—ლიტ. გაზ., 1934 № 23.

[Тбилиси в древне-грузинской литературе].

81. რედაქცია: ფირდოუსი, აბუ-ლ-ყასიმ ტუსელი. შაჰ-ნამე. [პოემა] ქართული ვერსიები, ტ. II. ტფ. სახ. უნივ. გამ., 1934, [იუსტ. აბულაძის, ალ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვას. კ. კეკელიძის და აკ. შანიძის რედ.].

[Ред.: Фирдоуси. Шах-Намэ, совместно с др.].

82. Шах-Намэ Фирдоуси в грузинской литературе—Восток, 1934, — № 216.

1935

83. Julianos roman'-ის კვალი ადრინდელს ქართულს მწერლობაში. წიგნში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატ. ისტორიიდან. II, თბ., 1945 გვ. 71—80. ლიტერატურა სქოლ. [ც. ამონ. თბ. 1935].

[Следы „Julianos roman“ а в ранней грузинской письменности].

84. ნიკიფორე ირბახი—ინიციატორი ქართული სტამბისა რომში. წიგნში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან II, 1945, გვ. 293—313. [ც. ამონ. თბ. 1935].

[Никифор Ирбах — инициатор грузинской типографии в Риме].

85. წინასიტყვაობა და რედაქცია: ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა. I. იოანე საბანისძე, II. ბასილ ზარზმელი. პროფ. კ. კეკელიძის რედ. და გამოკვლევით. თბ. სახ. უნივერსიტეტის გამ., 1935, 184 [2] გვ.

[Предисл. и ред.: Грузинская литература раннего феодализма].

86. საუბარი „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის დამდგენი კომისიის თავმჯდომარე კ. კეკელიძესთან. — საბჭ. ხელოვნება, 1935, № 2, გვ. 11—12.

1936

ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, ტფ., 1936.

87. ქართული თარგმანი გიორგი ამარტოლის ხრონოგრაფისა (ისტორიულ-ლიტერატურული შენიშვნები).

88. ითრუჯანი (ცდა მისი ეტიმოლოგიის გარკვევისა).

89. სპეკალი. ახლად აღმოჩენილი ფილოსოფიური შრომა ანტონ I-სა. გვ. 127—140, ლიტერატურა სკოლიოებში. ცალკე ამონაბეჭდი.

Этюды из истории древне-грузинской литературы]:

1. Грузинский перевод хронографа Георгия Амартола.

2. Итруджани (этимология слова).

3. Спекали. [Вновь найденный труд католикаса Антония I].

89ა რუსთველოლოგიური შტუდიები. თბ. გვ. 116—137.

[Штудии по руствелологии].

90. Руставели и Низами Гянджеви. К вопросу об ирано-грузинских связях. Доложено 25/V 1936 г. на пленуме научной сессии Тбил. гос. университета. Тб., 1936.

91. რედ., ტექსტი, გამოკვლევა: იოანე ბატონიშვილი. კალმასობა. ტ. I, ტფ. 1936. [ალ. ბარამიძის თანარედაქტორობით].

[Ред. предисл. исслед.: Иоанн Царевич. Калмасоба].

1937

92. საქართველოს სოციალ-ეკონომიური და კულტურული ვითარება რუსთველის ეპოქაში. წიგნში: შოთა რუსთაველი სკოლაში. ტფ., 1937, გვ. 1—27.

[Социально-экономический и культурный быт Грузии в эпоху Руставели:].

93. რუსთაველი და მისი შემოქმედება. — ბოლშევიკი, 1937, № 11. გვ. 57—71.

[Руставели и его творчество].

94. Rustaveli dsv rynda ghyrgystanun igtimai saiasi ve qulturvorijati. — წიგნში: Sota Rustaveli. 1937, s. 39—56., აზერბ. ენაზე. на азерб. яз.

95. რედ.: რუსთაველი შ. ვეფხისტყაოსანი. თბ. სახ. უნივერსიტეტის საიუბილეო გამოც., 1937. (იუსტ. აბულაძის და სხვ. თანარედაქტორობით).

[Ред.: Руставели. Вепхისტკაოსანი. Юбил. изд. ун-та, совместно с др.].

96. რუსთაველის გავლენა ქართულ პოეზიაზე. — კომუნისტი, 1937, № 285.

[Влияние Руставели на грузинскую поэзию].

97. რამდენიმე დღე უზბეკისტანში — ბოლშ. კადრ., 1937, № 18.

98. Эпоха Руставели — Заря Востока, 1937, № 293.

99. Эпоха Руставели — Правда, 1937, № 354.

100. Источник мудрости [Вепхისტკაოსანი]. — Известия, 1937, № 300.

101. Бессмертная поэма [Вепхისტკაოსანი]. — Лит. Газета, 1937, № 69.

102. რედ.: შოთა რუსთაველი სკოლაში. კრებული. 1937.

1938

103. ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი, როგორც ლიტერატურული წყარო. წიგნში: რუსთაველის კრებული. თბ. სახელგამი, 1938, გვ. 121—158.

[«История и похвала венценосцев» как литературный источник].

104. ათონის ლიტერატურული სკოლის ისტორიიდან. — ტფ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., სერ. I, ტ. VI, 1938 გვ. 139—160, ლიტერ. სქოლიოებში. და წიგნში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერ. ისტორიიდან, თბ. 1945, გვ. 218—236

[Из истории афонской литературной школы].

105. ხალხთა კლასიფიკაციისა და გეოგრაფიული განრიგების საკითხი ძველს ქართულ მწერლობაში. (Liber Generationis-ის ქართული ვერსია). — თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., ტ. 7, 1938 გვ. 1—15. ლიტერატურა ტექსტში.

[Вопросы классификации и географического расселения народов в древне-грузинской письменности].

106. წინასიტყვაობა და რედაქცია: ვისრამიანი. ალ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვას და კ. კეკელიძის რედ. და შესავალი წერილით. გამ. მე-2; [предисл. и ред. Висрамиани]. თბ. სახელგამი, 1938.

107. რედ.: იაკობ ცურტაველი. მარტვილობაჲ შუშანიკისი. ქართული და სომხური ტექსტები გამოსცა, გამოკვლევა: ვარიან-

ტები, ლექსიკონი და საძიებელი დაურთო ილ. აბულაძემ. თბ. სახ. უნივერსიტეტის გამ. 1938, 063, 120 გვ.

108. შოთა—ქართველი ერის ღვიძლი შვილია.—ბოლშ. კადრ., 1938, № 1, 16.

[Шота—родной сын грузинского народа].

1939

109. Конспективный курс истории древне-грузинской литературы. Тб. изд. ТГУ имени И. В. Сталина, 1939, 118 с.

110. რუსთველოლოგიის საკითხები, ა) ვეფხისტყაოსნის პირველი გამოცემა. ბ) რუსთველის სადაურობისა და სახელისათვის; გ) ვეფხისტყაოსნის დაბოლოებისათვის;—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., ტ. 10, 1939, გვ. 95—115 [Вопросы русистологии].

111. რედ.: რუხაძე, ტრ. ქართული ეპოსი გარდამავალი ხანის ლიტერატურაში. თბ. სახ. უნ-ტი, 1939, 265 გვ.

[Ред.: Рухадзе Т. Грузинский эпос в литературе переходного периода].

112. ვინ არის ნარგიზოვანის ავტორი?—ლიტ. საქ., 1939 № 34. [Об авторе „Наргизовани“].

113. Социально-политическое и культурное состояние Грузии в эпоху Руставели. В кн.: Шота Руставели и его время. М, ГИХЛ, 1939. с. 103—141.

1940

114. «ბაში-აჩუკის» ერთი ეპიზოდისათვის. წიგნში: აკაკი წერეთელი. საიუბილეო კრებული. სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის გამ., 1940, გვ. 196—202 და წიგნში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან. II, თბ., 1945, გვ. 64—70.

[По поводу одного эпизода из поэмы Баши-Ачук А. Церетели].

115. ახალი ლიტერატურული წყაროები ლაშა გიორგის ისტორიისა.—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., ტ. 16, 1940, გვ. 91—109. რეზიუმე რუს. ენ.; ლიტერატურა სქოლიოებში.

[Новые литературные источники по истории Георгия Лаши].
თეზისები წიგნში: სტალინის სახელობის თ. ს. უ. სამეცნიერო სესია, 1940 წ. 7—11 მაისი, გვ. 117—118.

116. ქართული ერა და ეოროტალოგიური წელიწადი—ენიმიკი-ს მოამბე, ტ. V—VI, 1940, გვ. 83—101. ლიტერატურა სქოლიოებში.

[Грузинская эра и эортоლოგიический год].

117. რედაქცია და გამოკლევა: ტიმოთე ანტიოქელი, უცნობი სირიელი მოღვაწე VIII საუკუნისა. პროფ. კ. კეკელიძის რედ. და გამოკლევეთ.—ენიმიკი-ს მოამბე, ტ. VII, 1940, გვ. 1—150. რეზიუმე რუს. ენ. ლექსიკონი: გვ. 143—150.

[Ред. и исследование: Тимофей Антиохийский VIII в.].

118. რედ.: ბარამიძე. ალ. ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან. ტ. II, XV—XVIII ს. სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის გამ., 1940, 498 გვ.

119. დიდი ქართველი პოეტი და ჰუმანისტი საშუალო საუკუნეებისა. წაკითხულია 1937 წ. 30/XII-ს ოპერის თეატრში შ. რუსთაველის 750 წლისთავის აღსანიშნავად გამართულ რესპუბლიკურ საზეიმო სხდომაზე.—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., ტ. 11, ნაკვ. I, 1940 გვ. 113—132.

[Великий грузинский поэт и гуманист средневековья—Ш. Руставели].

1941

120. ქართული ლიტერატურის ისტორია. ძველი მწერლობა. ტ. I. მეორე შევსებული და შესწორებული გამოცემა. რედ. ალ. ბარამიძე. სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის გამოც., 1941, 726 გვ. დამატებანი: უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში. გვ. 569—676.; კიშინის რედაქციის ჰაგიოგრაფია გვ. 677—698; საძიებლები: საკუთარ სახელთა, გვ. 699—719; გეოგრაფიულ სახელთა, გვ. 719—724 შედგ. ტ. სანიკიძის მიერ. ავტორის Post Scriptum, გვ. 725.

[История грузинской литературы, т. I. Древне-грузинская письменность, изд. 2-е].

121. ქართული ლიტერატურის ისტორია. ძველი მწერლობა ტ. II. მეორე შევსებული და შესწორებული გამოცემა. რედ. ალ. ბარამიძე. სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის გამოც., 1941., 671 გვ. საძიებლები. საკუთარ სახელთა, გვ. 641—660; გეოგრაფიულ სახელთა. გვ. 661—668; შედგ. ტ. სანიკიძის მიერ.

[История грузинской литературы, т. II, изд. 2-е].

122. მიღწევები ქართული ლიტერატურის ისტორიის დარგში საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 20 წლისთაზე. სსრკ. მეცნ. აკად. საქ. ფილიალის კრებული. თბ. 1941.

. [Достижения в области грузинской литературы. К 20-летию установления Советской власти в Грузии].

123. ქართული ლიტერატურის ისტორია და უნივერსიტეტი. სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., ტ. XI, 1941 გვ. 141—154. საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 20 წლისთავი.

[История грузинской литературы и Тбилисский гос. университет].

124. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი [და მისი ამოცანები]—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის ერთდროული საიუბილეო გამოცემა, 1941, 25. II.

[Институт грузинской литературы им. Ш. Руставели].

125 ძველი ქართული წელიწადი—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., ტ. XVIII 1941 გვ. 1—28.

[Древне-грузинский год].

126. გამოკვლევა, რედაქცია და წინასიტყვაობა: ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი (ცდა ტექსტის აღდგენისა). თბ. საქ. მეცნ. აკად. გამოც., 1941, 164 გვ.

[Редакция и предисловие: «История и похвала всшцено-сцев»].

127. Низами Гянджеви и Грузия. Накануне 800-летия Низами Гянджеви.—Заря Востока. 1941, № 143.

128. რედ.: სტალინის სახელობის თბილისის სახ. უნივერსიტეტის შრომები, 1935—1944. [კ. კეკელიძის თანარედაქტორობით].

1942

129. ბარამ-გურიანის ნოველათა სიუჟეტური პარალელები ქართულ ფოლკლორში—მნათობი, 1942, № 10, გვ. 126—130 და წიგნში: ეტიუდები ძველი ქართ. ლიტ. ისტორიიდან. თბ. 1945, გვ. 81—86.

[Сюжетные параллели к новеллам Барам-Гурниани в грузинском фольклоре].

130. ერთი მომენტი ქართული პოლიტიკური აზროვნებისა კლასიკური ხანის ლიტერატურაში. [ჩახრუხაძის «თამარიანში» ნახშირი დავით სოსლანის ტიტულის «ეფრემიანი»-ს მნიშვნელობა].—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის შრ., ტ. XXV, 1942, გვ. 43—49.

[Один момент из истории политической мысли Грузии в литературе классического периода. (По поводу титула Давида Сослани «Ефремiani» в оде Чакрухадзе «Тамариани»)].

131. მცხეთის დოკუმენტი XI საუკუნისა და მისი ცნობები ქართული მწერლობის შესახებ.—ლიტ. მატიაწე, 1942, № 3—4, გვ. 321—332.

Мцхетский документ XI века и его сведения о грузинской письменности.

132. როსტომიანის ერთი საკითხისათვის.—საქ. სსრ. მეცნ. აკად. მოამბე, ტ. III, № 8, 1942 გვ. 845—847. რეზიუმე რუს. ენ. ლიტერატურა: 6 სახელწოდება.

[К уяснению одного вопроса из истории Ростомнани].

133. ძველი ლიტერატურის ძეგლთა გამოცემისათვის.—საქ. სსრ. მეცნ. აკად. მოამბე, ტ. III, № 7, 1942, გვ. 739—742. რეზიუმე რუს. ენაზე.

[К вопросу об издании памятников древне-грузинской литературы].

134. „წინაშე“, „თანა“ და „ზედა“ თანდებულთა სინტაქსური ფუნქციისათვის ძველ ქართულში—საქ. სსრ მეცნ. აკად. მოამბე, ტ. III, № 2, გვ. 177—182; № 3, გვ. 283—287, 1942.

[К вопросу о синтаксической функции предлогов „წინაშე“, „თანა“ „ზედა“ в древне-грузинском].

135. დავით გურამიშვილის განათლების ელემენტები.—ლიტ. საქ. 1942, № 30.

[Элементы образования Давида Гурамишвили].

136. კიდეც „ატადეს“ შესახებ.—ლიტ. საქ. 1942, № 43.

[Еще об „Атаде“].

137. რედ.: ბარამიძე ალ. პატრიოტული მოტივები ძველ ქართულ პოეზიაში (XVI—XVIII სს.) თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამ., 1942, 70 გვ.

138. რედ.: იმედაშვილი გ. ქართული კლასიკური ხანის მწერლობის პატრიოტიკა. თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამ. 1942, 83 გვ.

139. რედ.: რუხაძე ტრ. ქართველები რუსეთის 1812 წლის სამამულო ომში (იმდროინდელ ქართულ ლიტერატურაში). თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამ. 1942, 47 გვ.

Ред. Рухадзе Т. Грузины участники отечественной войны, 1812 г.

140. რედ.: სიხარულიძე ქს. ქართველი ხალხის ბრძოლა სამშობლოსათვის ერეკლე II ხელმძღვანელობით (ფოლკლორულ მასალათა მიხედვით). სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამ. 1942. 50 გვ.

141. Ред.: Сихарулидзе К. Борьба грузинского народа за отчизну под руководством Ираклия II.

142. რედ.: ყუბანეიშვილი ს. სამშობლოსათვის ბრძოლისა და თავდადების მოტივები ძველ ქართულ ლიტერატურაში (V—XII სს.). თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამ. 1942, 65 გვ.

Ред.: Кубанейшвили С. Мотивы борьбы и самоотверженности за родину в древне-грузинской литературе.

143. რედ.: კილაია ს. სამშობლოსათვის თავდადების იდეა ქართულ საბჭოთა პოეზიაში. თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამ. 1942, 51 გვ.

144. Ред.: Чилаиа С. Идея самоотверженности за родину в грузинской советской поэзии.

1943

145. ქართველ ქალთა კულტურულ-საგანმანათლებლო კერები საშუალო საუკუნეთა მახლობელ აღმოსავლეთში.—ენიშკი-ს მოაზბე, ტ. XIII, 1943, გვ. 107—119. ლიტერატურა სქოლიოებში.

[Грузинские женские культурно-просветительные очаги на средневековом Ближнем Востоке].

146. რედაქცია: სიხარულიძე ქს. თამარ მეფე ხალხურ შემოქმედებაში. საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ., 1943, 38 გვ.

Ред.: Сихарулидзе Кс. Царица Тамар в народном творчестве.

147. ციტატი იპოლიტე რომაელიდან გიორგი მერჩულის შრომაში—საქ. მეცნ. აკად. მოაზბე, ტ. IV, № 3, 1943, გვ. 269—272. რეზიუმე რუს. ენ. ლიტერატურა: 3 სახელწ.

[Цитата из Ипполита римского в сочинении Георгия Мерчули].

წერილები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან (პირველი სერია)—ლიტ. ძიებანი, ტ. I, 1943, გვ. 1—57. რეზიუმე რუს. ენ. ლიტერატურა სქოლიოებში. სერიაში მოთავსებულია:

148. რომანი „ტავრომენიანი“ ძველ ქართულ ლიტერატურაში (საერო მწერლობის წარმოშობის პრობლემისათვის), გვ. 1—16—და წიგნში: ეტიუდები ძვ. ქართ. ლიტერ. ისტორ. თბ., 1945, გვ. 23—33.

149. „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“-ს შედგენილობა, წყაროები და ეროვნული ტენდენციები. გვ. 17—37.

150. ვინ არიან „ბესები“? გვ. 38—53.

[Письма по истории древне-грузинской литературы. 1 Древне-грузинский перевод эпизода о „Тавре и Мении“. 2. „Об-

რაქონი გუგუნი". 3. Кто такие были упоминаемые в некоторых памятниках палестинской агиологии „Бессы"?].

151. რეცენზია: Абуладзе Ил. и Шарашидзе Х. К вопросу об имени и родине Руставели (собщ. АН СССР. 1941, т. II, № 7) — ლიტერატურული ძიებანი, ტ. I, 1943, გვ. 275 — 277.

152. რუსთაველი და ხალხთა მეგობრობა — მეგრძოლი, 1943, № 96.

[Руставели и дружба народов — Боец РККА, 1943, № 307].

152ა. რედ.: ლიტერატურული ძიებანი 1943 — 1953.

1944

153. ანტიკის გადანაშთები ძველ ქართულ მწერლობაში — ენიმკი-ს მოამბე, ტ. IV, 1944, გვ. 117 — 127.

[Античные пережитки в древне-грузинской литературе].

154. მოსე ჯანაშვილი და ქართული ლიტერატურის ისტორია — მნათობი, 1944, № 12, გვ. 84 — 96.

[М. Джанашивили и история грузинской литературы].

155. „ხუც“ ტერმინისათვის სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრებაში — საქ. მეცნ. აკად. მოამბე, ტ. V, № 3, 1944, გვ. 353 — 355. რეზიუმე რუს. ენ. ლიტერატურა: 5 სახელწოდება.

[К термину „Хуц“ в Житии Серапиона Зарзмели].

156. მცირე შენიშვნა (სეფასიანების სექტის გავლენის წინააღმდეგ ეფუზისტყაოსანში). ა. ბარამიძის და ვ. ბერიძის თანაავტორობით. — ლიტ. და ხელოვნ., 1944, № 22.

1945

ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, II. თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა, 1945, 381 გვ., კრებულში მოთავსებული შრომები:

157. ქართული საერო მწერლ. წარმოშობის პრობლ., გვ. 1 — 5.

[К проблеме происхождения древне-грузин. светской литературы].

158. „წმიდა მხედრები“, გვ. 6 — 12 [„Святые воины“].

159. „სამიჯნურო ცთუნების“ პრობლემისათვის ქართულ ლიტერატურაში, გვ. 13 — 22.

[К проблеме „любовного соблазна“ в грузинской литературе].

160. ძველი ქართული ავანტიურული რომანი და მისი წინამორბედი ჰაგიოგრაფიულ ლიტერატურაში, გვ. 34 — 63 [Древне-грузин-

სკი ავანტიურნი რიანი ი იო პრედიესენიკი ა ანიოგრაფიკ-სკი ლიტერატურა].

161. ორი მოხეტიალე სიუჟეტისათვის ქართულ ფოლკლორსა და მწერლობაში, გვ. 87—98 [О двух ходячих сюжетах в грузинском фольклоре и письменности].

162. ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული პარალელები, გვ. 99—107. [Грузино-византийские литературные параллели].

163. გიმნოსოფისტები ძველ ქართულ ლიტერატურაში, გვ. 108—129 [Гимнософисты в древне-грузинской литературе].

164. ცნობები სიბილასა და მისი წიგნების შესახებ ძველ ქართულ ლიტერატურაში, გვ. 130—150 [Сведения о Сивилле и сивилиных книгах в древне-грузинской литературе].

165. გარაუბა-სანახაობათა ისტორიისათვის ძველ საქართველოში, გვ. 151—159.

[К истории зрелищ и увеселений театрального характера в древней Грузии].

166. კ. ჭიჭინაძის მიერ გამოცემული „ვეფხისტყაოსანი“, გვ. 160—170.

[Вепхистკაოსანი в издании К. Чичинадзе].

167. პოემა «სამარდიანი», გვ. 271—194.

[Поэма «Самардиани»].

168. შემოქმედებითი პროცესი ძველ-ქართულ ლიტერატურაში იდეოლოგიური ხასიათის ზოგიერთ მომენტთან დაკავშირებით, გვ. 195—217.

[Творческий процесс в древне-грузин. литературе в связи с некоторыми моментами идеологического характера].

169. ექვთიმე ათონელის მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ერთი ნიმუში, გვ. 237—268.

[К характеристике переводческой деятельности Евфимия Афонского].

170. «ნინოს ცხოვრების» მატთანესეული რედაქციის ავტორი, გვ. 269—280.

[Автор летописной редакции жития св. Нины].

171. Отражение восточного суфизма в древне-грузинской поэзии, გვ. 281—286.

172. Алишер Навои в грузинской литературе, გვ. 287—291.

173. ქართული კულტურის ისტორიისათვის მონღოლთა ბატონობის ხანაში, გვ. 314—324.

[К истории грузинской культуры в монгольскую эпоху].

174. წელთაღრიცხვა ძველ საქართველოში, გვ. 325—341.

[Летоисчисление в древней Грузии].

175. ქრისტიანობა და მითრიაზმი, გვ. 342—353.

[Христианство и митранизм].

საქუთარ სახელთა საძიებელი, გვ. 355—381, შედგ. სოლ. ყუბა-ნიშვილის მიერ¹.

* აკად. ნ. მარი და ქართული ლიტერატურის ისტორია (მოხსენების სქემა [თეზისები] წიგნში: საქართ. სსრ მეცნ. აკად. საზოგად. მეცნიერებათა განყოფილების XVIII სამეცნიერო სესია, 1945 წ. 3 და 5 მარტი, თბ., გვ. 5. იხ. № 180.

[Акад. Н. Марр и история грузинской литературы, тезисы].

176. საიათ-ნოვა [150 წელი საიათნოვას გარდაცვალებიდან]. — ლიტ. და ხელოვნ., 1945. № 32, 30. IX.

[Саят-нова. К 150 летию со дня смерти].

177. რედაქცია: ბარათაშვილი ნიკ. თხზულებანი. საიუბილეო გამოც. თბ., სახელგამი, 1945. 170 გვ.

[Редакция: Бараташвили Н. Сочинения. Юбил. изд.].

178. რედაქცია: ბარამიძე ალ. ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან. ტ. I, მეორე შეესებ. და გადამუშავებ. გამ. ი. ბ. სტალინის სახელ. თბ. სახ. უნივ. გამ. 1945, 422 გვ.

* [Редакция: Барамидзе А. Г. Очерки по истории грузинской литературы, т. I.].

1946

179. გამოკვლევა, გამოცემა და რედ. წიგნისა: კიბენი, ტ. II. ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლები. თბ. საქ. სსრ. მეცნიერებათა აკადემია. 1946, გვ. 239.

[Кейმენა].

180. აკადემიკოსი ნიკო მარი და ქართული ლიტერატურის ისტორია. — მნათობი, 1946, № 11, გვ. 134—143. ლიტერატურა სქოლიო-ებში. [Академик Н. Я. Марр и история грузинской литературы].

1947

181. Выдающийся государственный деятель, ученый, поэт (Вахтанг VI) — Заря Востока, 1947, № 73, 10. IV.

182. გამოკვლევა, გამოცემა და რედაქცია: მარტვირი ქართველი

¹ დამატებით ნახ. აქვე №№ 83, 84, 103, 114, 129.

(VI—VII-ს) და მისი შრომა „სინანულისათვის და სიმდაბლისა“. — ლიტ. ძიებანი, ტ. 3, 1947, გვ. 261—313. რეზიუმე რუს. ენ. ლიტერატურა სკოლიოებში. ტექსტი, გვ. 189—304.

[Мартирий грузин (VI—VII в.) и его сочинение „О покаянии и смирении“. Текст, исследов., ред. Резюме на русск. яз.

183. რეცენზია: კომენტარები „აბდულ მესიანის“ ზოგიერთი ტაგებისა (მეოცე საუკუნის გამოცემათა გამო). — ლიტ. ძიებანი, ტ. 3, 1947, გვ. 361—374. ლიტერატურა სკოლიოებში.

[Комментарии к некоторым стихам „Абдул-Месснани“ (по поводу изданий XX столетия).

184. საქართველო და ნიზამი განჯელი. — სახ. განათლება, 1947, № 39, 25. IX.

[Грузия и Низами Ганджели].

185. წერილი რედაქციისადმი [გაზ. „კომუნისტში“ № 172 გამოქვეყნებული წერილის „უგზო-უკვლო ძიებანი“-ს გამო]. — კომუნისტი, 1947, № 199, 5. X.

186. ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია. — სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. შრ., ტ. 30—31 ვ, 1947, გვ. 19—95. ლიტერატურა სკოლიოებში.

[Византийская метафрастика и грузинская агиография].

1948

187. გამოკვლევა, რედაქცია: ორენტიოსისა და ძმათა მისთა მართელობა. — ლიტ. ძიებანი, ტ. 4, 1948, გვ. 93—128. ტექსტი, გვ. 111—126. რეზიუმე რუს. ენ. ლიტერატურა სკოლიოებში.

[Мученичество Орентия и его сподвижников текст, исслед., ред. Резюме, на русск. яз.].

188. რუსთველისა და ქართული რენესანსის საკითხისათვის. — ლიტ. და ხელოვნ. 1948, № 24, 20. VI.

К вопросу о Руставели в грузинском ренессансе.

189. „გოდების“ ჟანრი და „გლოვის წესი“ ძველს ქართულს ლიტერატურაში. — სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. შრ., ტ. 33, 1948, გვ. 73—106.

[Жанр „плача“ и „ритуал оплакивания“ в древнегрузинской литературе].

190. ქართველი ქალები შაჰ-აბაზ პირველის კარზე.—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. შრ., ტ. 34ა—6, 1948, გვ. 373—384. ლიტერატურა 11 სახელწ.

Грузинки при дворе Шах-Абаса I.

191. რედაქცია გამოკვლ.: იოანე ბატონიშვილი. კალმასობა. თბ., სახელგამი, 1948. ტ. 2. კ. კეკელიძის და ალ. ბარამიძის რედ., 252, [2] გვ.

Ред. и исследов.:] „Калмасоба“ Иоанна Батонишвили, т. 2, под ред. К. С. Кекелидзе и А. Г. Барамидзе.

192. რედაქცია: საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია). კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით. საქ. სსრ. მეცნ. აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის მუზეუმი. ტ. 3, შედგ. და დასაბეჭდ. დამზად. ქრ. შა-რაშიძის ხელმძღვ. და რედ. 1948, VIII, 522 [2] გვ.

[Ред. рукоп. бывш. музея ист. и этнограф. (коллек. Н.)].

193. Литературоведение в Грузии. — Заря Вост., 1948, № 15, 21, 1.

1949

194. აშუშა პიტიახშის ბეჭდის წარწერის გაგებისათვის.—ლიტ. ძიებანი, ტ. 5, 1949, გვ. 125—132. ლიტერატურა სქოლიოებში. რეზიუმე რუს. ენ.

[К толкованию надписи на печати питиахша Ашуши].

195. კულტურული დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის ანარეკლი ძველ ქართულ ლიტერატურაში. 1949, 30 [2] გვ. (საქ. სსრ. პო-ლიტ. და მეცნ. ცოდნის გამავრც. საზ-ბა).

[Следы борьбы в Грузии за культурную независимость].

196. რედაქცია: ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა. შედგ. ს. კაკაბაძის და პ. გაგო-შიძის მიერ. თბ., საქ. სსრ შსს სარკ. სამართვ. გამოც., 1949. 302 გვ.

[Редакция. Опис. рукописей центр. гос. истор архива].

1950

197. იოანე ქართველის კალენდარი (X ს.) შესწორებული ტექსტი და გამოკვლევა.—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. შრ., ტ. 39, 1950, გვ. 23—76. რეზიუმე რუს. ენ.

Календарь Иоанна грузина (X в.). Осведомительная за-метка.

198. რედაქცია.: ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი. ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის აღწერილობა. შედ. ს. კაკაბაძის და პ. გაგოშიძის მიერ. თბ. საქ. სსრ. შსს. საარქ. სამართ. გამოც. 1950, 290 გვ.

[Редакция: Описание рукописей центр. гос. истор. архива].

199. რედაქცია: საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა. (საქ. საისტ. და საეთნოგრ. საზ. ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია). კ. კეკელიძის საერთო რედაქციით, ტ. IV შედგ. და დასაბეჭდ. დამზად. ელ. ნეტრეველის მიერ. თბ., 1950, 500 გვ. (საქ. სსრ. მეცნ. აკად., აკად.ს. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმი.

[Редакция: Описание грузинских рукописей гос. музея Грузии]

1951

200. ძველი ქართული მწერლობის ისტორია. თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამომც. 1951. ტ. I, მესამე გადამუშავებული და შევსებული გამოცემა, 670 გვ., საძიებლები.

[История древнегрузинской письменности. т. I, третье перераб. и дополн. изд.].

201. მთარგმნელობითი მეთოდი ძველ ქართულ ლიტერატურაში და მისი ხასიათი. თბ., 1951, გვ. 169—183, ლიტერატურა-სქოლიოებში.

[Переводческий метод в древне-грузинской литературе и его характер].

1952

202. ძველი ქართული მწერლობის ისტორია. თბ., სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. გამომც., 1952.

ტ. 2. მესამე გადამუშავებული და შევსებული გამოცემა. VI, 624 გვ., საძიებლები.

[История древнегруз. письменности, т. 2, третье перераб. и дополн. изд.].

203. რეცენზია: შ. რუსთაველი. ვეფხისტყაოსანი. თბ., 1951, [ა. ბარამიძე, კ. კეკელიძე, ა. შანიძე. „ვეფხისტყაოსნის“ ახალი გამ. — ლიტ. და ხელოვ. 1952, 8. II]. [Рец.: Ш. Руставели. Вепхисткаосани].

203 ა. რედ.: ა. ბარამიძე. ნარკვევები ქართ. ლიტ. ისტ. ტ. 3.

204. ზოგიერთი საკითხი ექვთიმე ქართველის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ.—სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. შრ., ტ. 51, 1953, გვ. 195—208.

[Некоторые вопросы из жизни и деятельности Ефимия грузина].

205. მეთვრამეტე საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან [ირაკლი პირველის შვილების დავით იმამყულიხანისა და მაკრინეს ლიტერატურული მოღვაწეობა].—ლიტ. ძიებანი, ტ. 8, 1953, გვ. 153—177. ლეტერატურა სკოლიოებში.

[Из истории грузинской литературы 18 столетия. Литературная деятельность детей Ираклия I Давида Имамкулихана и Макринэ].

206. რედაქცია: ქუთაისის მუზეუმის ხელნაწერთა აღწერილობა. ტ. I, შედგ. ევ. ნიკოლაძის მიერ. 1953.

Редакция: Опис. рукописей кутаисского гос. музея, т. I.

1954

207. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. ა. ბარამიძის თანავტორობით. თბ. საქ. სსრ. მეცნ. აკად. გამოც., 1954. ტ. I.

[История древне-грузинской литературы. Т. I. Совместно А. Г. Барамидзе].

208. ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან. თბ. საქ. სსრ. მეცნ. აკად. გამოც. 1954. ტ. 3.

[Этюды из истории древнегрузинской литературы, т. 3.].

209. История и восхваление венценосцев. Груз. текст перевел, исследованием и комментариями снабдил К. С. Кекелидзе. Изд. АН. Груз. ССР.

სხვადასხვა Разное.

210. დიდი მოამაგის ხსოვნას [ი. გოგებაშვილის დაბადებიდან 100 წლისთავის გამო]—კომუნისტი, 1940, № 253, 30. X.

[Памяти Я. Гогобашвили].

211. დიდი ადამიანის ხსოვნას [ი. ა. ჯავახიშვილის გარდაცვალების გამო]—კომუნისტი, 1940, № 269, 20. XI.

ახალგ. კომუნისტი, 1940, № 269, 20. XI.

[Памяти акад. И. А. Джавахишвили].

212. სპორტი ძველ საქართველოში (მოკლე შენიშვნა) — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1940, № 208.

[Спорт в древней Грузии. Краткая заметка].

213. Яков Гогебашвили. [К Столетию со дня рождения] — Батумский рабочий, 1940, № 252, 20. X.

214. გერმანელი იმპერიალისტების განადგურების დიდი პროგრამა. კომუნისტი, 1942, № 264.

[Великая программа уничтожения немецких оккупантов].

215. ჩვენი უნივერსიტეტი [25 წლისთავის გამო] — ლიტ. საქართველო, 1943, № 10, 20. IV.

[Наш университет. К 25 летию].

216. სანახაობათა ისტორიისათვის ძველ საქართველოში — ლიტ. და ხელოვნ. 1944, № 10.

[К истории зрелищ в древней Грузии].

217. ზოსწავლე ახალგაზრდობას [პროფესიის არჩევის შესახებ] — ახალგ. კომუნისტი, 1945, № 25, 30. VI.

[Учащейся молодежи. О выборе профессии].

218. სალამი იუბილარს [გაზ. ახალგაზრდა კომუნისტის 20 წლის იუბილესთან დაკავშირებით] — ახალგ. კომუნისტი, 1945, № 134, 11. XII.

219. აღვზარდოთ ღირსეული თაობა. — სახ. განათლება, 1946, № 15, 4. IV.

[Вырастим достойное поколение].

220. მილოცვა გაზეთ „ინდუსტრიულ ქუთაისს“ [მისი არსებობის 25 წლისთავის გამო] — ინდუსტრ. ქუთაისი, 1946, № 68, 3 IV.

[Приветствие газете „Индустриული Кутаиси“ по случаю 25 летия ее существования].

221. საყვარელი პედაგოგი [ლადო ბზვანელის დაბადებიდან 75 წლის შესრულების გამო]. — სახ. განათლ., 1946, № 19, 1. IV.

[Любимый педагог Ладო Бзванели].

222. მშობლიური, საყვარელი... [კ. კეკელიძის, აკ. ხორავას და სხვ. წერილები მოსკოვის 800 წლისთავის გამო]. — კომუნისტი, 1947, № 107, 6. IX.

[Родная, любимая [в связи с 800 летием Москвы].

223. Найдена могила Давида Гурамишвили — Заря Востока, 1948, № 69.

224. უნივერსიტეტის პირველი რექტორი [პ. მელიქიშვილი].—
კომუნისტი, 1950, № 148, 11 ივლ.

Первый ректор университета П. С. Меликишвили].

225. მრავალ ახალ წელს, ძვირფასნო [მოსწავლე ახალგაზრ-
დებს]—ნორჩი ლენინელი, 1948, 1. I.

[С новым годом, дорогие. Учащейся молодежи].

226. ხმა ქემერტიდან

საბჭოთა ოსეთი, 1948. № 168. გამობმაურება—კომუნისტი, 1948,
№ 177.

[Голос из Кемерти].

II. შრომების ანბანური მაჩვენებელი

II. АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

I. წიგნები, წერილები.

I. Книги, статьи.

- ავტორი ვეფხისტყაოსნისა და დრო მისი დაწერისა. 78.
ათონის ლიტერატურული სკოლის ისტორიიდან. 104.
აკადემიკოსი ნიკო მარი და ქართული ლიტერატურის ისტ. 180.
ანტიკის გადანაშთები ძველ ქართულ მწერლობაში. 153.
ანტონ კათალიკოზის სალიტურლიკო მოღვაწეობიდან. 20.
აღეზარდოთ ღირსეული თაობა. 219.
აშუშა პიტიახშის ბეჰდის წარწერის გაგებისათვის. 194.
ახალი ლიტ. წყაროები ლაშა გიორგის ისტორიისა. 115.
ახალი საგალობლები აბო თბილელისა. 2.
ახალი სიურპრიზი [აფხაზეთის ეპარქიის შესახებ]. 35.
ბარამ გურიანის ნოველათა სიუჟეტური პარალელები ქართულ ფოლკლორში. 129.
ბაში-აჩუკის ერთი ეპიზოდისათვის. 114.
ბიზანტიური მეტაფრასტიკა და ქართული აგიოგრაფია. 186.
გართობა-სანახაობათა ისტორიისათვის ძველ საქ-ში. 165.
გერმანელი იმპერიალისტების განადგურების დიდი პროგრ. 214.
გიმნოსოფისტები ძველ ქართულ ლიტერატურაში. 163.
„გოდების“ ჟანრი და „გლოვის წესი“ ძველ ქართულ ლიტერატურაში. 189.
დავით გურამიშვილის განათლების ელენენტები. 135.
დიდი ადამიანის ხსოვნას [ი. გოგებაშვილი]. 211.
დიდი მოამაგის ხსოვნას [ი. ჯავახიშვილი]. 210.
დიდი ქართ. პოეტი და ჰუმანისტი საშუალო საუკუნეებისა. 119.
ერთი მომენტი ქართული პოლიტიკური აზროვნებისა კლასიკური ხანის ლიტერატურაში. 130.
ესქატოლოგიური მოტივები ძველ ქართულ მწერლობასა და ცხოვრებაში. 49.

ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან.
ტ. I, 87—89. ტ. II, 157—175. ტ. III. 208.

ექვთიმე ათონელის მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ერთი ნი-
მუში. 169.

ვახტანგ გორგასალის ისტორიკოსი და მისი ისტორია. 51.

ვინ არიან „ბესები„? 150.

ვინ არის „ნარგიზოვანის“ ავტორი? 112.

ზოგიერთი საკითხი ექვთიმე ქართველის ცხოვრებისა და მოღვა-
წეობის შესახებ. 204.

თედო ჟორდანიას კუბოსთან. 38.

იერემია იბერიელი. 72.

ითრუჯანი. 88.

იოანე პეტრიწის სამწერლო მოღვაწეობიდან. 42.

იოანე ქართველის კალენდარი. 197.

ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი, როგორც ისტორიული
წყარო. 103.

იულიანეს რომანის (Julianos roman-ის) კვალი ადრინდელს ქარ-
თულს მწერლობაში. 83.

კავკასიის სამიტროპოლიტო ოლქი. 33.

კანონიკური წყობილება ძველ საქართველოში. 74.

კ. ქიქინაძის მიერ გამოცემული ვეფხისტყაოსანი. 166.

კიდეც „ატადეს“ შესახებ. 136.

კიდეც ვეფხისტყაოსნის შესახებ. 67.

კონსტანტი კახის მარტვილობა და ვინაობა. 65.

კულტურული დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის ანარეკლი
ძველ ქართულ ლიტერატურაში. 195.

კუთხეუანის დაბეჭდვის გამო. 16.

ლეონტი მროველის ლიტერატურული წყაროები. 48.

მეთვრამეტე საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტ. 205.

მილოცვა გაზ. ინდუსტრიულ ქუთაისს. 220.

მიღწევანი ქართული ლიტერატურის ისტორიის დარგში. 122.

მოსე ჯანაშვილი და ქართული ლიტერატურის ისტორია. 154.

მოსწავლე ახალგაზრდობას. 217.

მოქცევაჲ ქართლისაჲ-ს შედგენილობა, წყაროები და ეროვ-
ნული ტენდენციები. 149.

მრავალ ახალ წელს, ძვირფასნო. 225.

მშობლიური, საყვარელი [მოსკოვის 800 წლის გამო]. 222.

- მცირე შენიშვნა [კულტ. განმან.საზ. დაარს. გამო.]. 36.
- მცირე შენიშვნა [სეფასიანების სექტის გავლენის წინააღმდეგ
ფეხხისტყაოსანში]. 156.
- მცხეთის დოკუმენტი XI საუკუნისა და მისი ცნობები ქართული
მწერლობის შესახებ. 131.
- მცხეთობა. 29.
- ნაწყვეტი ქართული ჰაგიოგრაფიის ისტორიიდან (ცხოვრება
ილარიონ ქართველისა). 44.
- ნიკიფორე ირბაზი—ინიციატორი ქართ. სტამბისა რომში. 84.
- «ნინოს ცხოვრების» მატთანესეული რედაქციის ავტორი. 170.
- ორი ექვთიმე ძველს ქართულ მწერლობაში. 50.
- ორი მოხეტიალე სიუჟეტისათვის ქართულ ფოლკლორსა და
მწერლობაში. 161.
- პოემა „სამარდიანი“. 167.
- პროვოკაცია თუ სიბეცე? ა. რემიზოვი და სომხების სურფ-სარქი-
სი. 37.
- რამდენიმე დღე უზბეკისტანში. 97.
- რამდენიმე ჯერ კიდევ გაურკვეველი ტერმინი ჩვენი საისტორიო
მწერლობისა. 53.
- როგორ „აუმჯობესებენ“ საქართველოს ეკლესიის მდგომარეო-
ბას? 32.
- როდისაა გადაწერილი ადიშის სახარება? 46.
- რომანი „ტავრომენიანი“ ძველ ქართულ ლიტ. 148.
- როსტომიანის ერთი საკითხისათვის. 132.
- რუსთაველი და მისი შემოქმედება. 93.
- რუსთაველი და ხალხთა მეგობრობა. 152.
- რუსთაველის გავლენა ქართულ პოეზიაზე. 96.
- რუსთაველისა და ქართული რენესანსის საკითხისათვის. 188.
- რუსთაველის სახ. ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი. 124.
- რუსთველოლოგიის საკითხები. 110.
- რუსთველოლოგიური შტუდიები. 89.
- საიათ-ნოვა. 176.
- საკითხი სირიელ მოღვაწეთა ქართლში მოსვლის შესახებ. 54.
- სალამი იუბილარს [გაზ. „ახალგ. კომ.“]. 218.
- სამიჯნურო „კთუნების“ პრობლემისათვის ქართულ ლიტერა-
ტურაში. 159.

სანახაობათა ისტორიისათვის ძველ საქართველოში. 216.

საუბარი «ვეფხისტყაოსნის» ტექსტის დამდგენი კომისიის თავმჯდომარე კ. კეკელიძესთან. 86.

საქართველო და ნიშამი განჯელი. 184.

საქართველოს საეგზარხოზო. 34.

საქართველოს სოციალ-ეკონომიური და კულტურული ვითარება რუსთაველის ეპოქაში. 92.

საყვარელი პედაგოგი [ლ. ბზენელი]. 221.

სიტყვა თქმული ვაჟა-ფშაველას დაკრძალვის დღეს. 30.

სპეკალი. 89.

სპორტი ძველ საქართველოში. 212.

ტფილისი ძველ ქართულ ლიტერატურაში. 80.

ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 68.

უნივერსიტეტის პირველი რექტორი. 224.

უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში. 69.

ქართველ ქალთა კულტურულ საგანმანათლებლო კერები საშუალო საუკუნეთა მახლობელ აღმოსავლეთში. 145.

ქართველთა მოქცევის მთავარი ისტორიულ-ქრონოლოგიური საკითხები. 57.

ქართველი ქალები შაჰ-აბას პირველის კარზე. 190.

ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული პარალელები. 162.

ქართული ერა და ეორტალოგიური წელიწადი. 116.

• ქართული ეროვნული სახელები. 28.

ქართული თარგმანი გიორგი ამარტოლის ხრონოგრაფისა. 87.

ქართული კულტურის ისტორიისათვის მონღოლთა ბატონობის ხანაში. 173.

ქართული კულტურის ორი დღესასწაული. 73

ქართული ლიტერატურის ისტორია ტ. I. 47, 120.

„ „ „ „ „ ტ. II, 52, 121.

ქართული ლიტერატურის ისტორია და უნივერსიტეტი. 123.

ქართული საერო მწერლობის წარმოშობის პრობლემები. 157.

ქართული ფეოდალური ლიტერატურის პერიოდიზაცია. 79.

ქრისტიანობა და მითრიაზმი. 175.

ღვთისმსახურება და სამღვდელოება. 39.

შემოქმედებითი პროცესი ძველ ქართულ ლიტერატურაში. 168.

შოთა—ქართველი ერის ღვიძლი შვილია. 108.

ჩვენი უნივერსიტეტი. 215.

- ციტატი იპოლიტე რომაელიდან გიორგი მერჩულის შრ. 147.
- ცნობები სიბილასა და მისი წიგნების შესახებ ძველ ქართულ ლიტერატურაში. 164.
- ძველი ლიტერატურის ძეგლთა გამოცემისათვის. 133.
- ძველი ქართული ავანტიურული რომანი და მისი წინამორბედი პაგიოგრაფიულ ლიტერატურაში. 160.
- ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. 207.
- ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. 1. 200.
- ძველი ქართული მწერლობის ისტორია. ტ. 2. 202.
- ძველი ქართული წელიწადი. 125.
- წელთაღრიცხვა ძველ საქართველოში. 174.
- წერილი რედაქციისადმი. 185.
- „წინაშე“, „თანა“ და „ზედა“ თანდებულთა სინტაქსური ფუნქციისათვის ძველ ქართულში. 134.
- „წმიდა“ მხედრები. 158.
- ხალხთა კლასიფიკაციისა და გეოგრაფიული განრიგების საკითხი ძველს ქართულ მწერლობაში. 105.
- ხანმეტი და ჰემეტი ტექსტები. 58.
- ხმა ქემერტიდან. 226.
- ხოსროვ შირინიანის ქართული ვერსია. 56.
- „ხუც“ ტერმინისათვის სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრებაში. 155.
- Алишер Навои в грузинской литературе. 172.
- Бессмертная повесть [Вепхисткаосани]. 101.
- Выдающийся государственный деятель, ученый, поэт (Вактанг VI). 181.
- Иоанн Ксифилии, продолжатель Симеона Метафраста. 14.
- Историко-агиографические отрывки. 18.
- Источник мудрости [Вепхисткаосани]. 100.
- К вопросу о важности и своевременности научной разработки памятников древне-грузинской церковной, в частности, литургической письменности. 6.
- К вопросу о времени празднования Рождества Христова в древней церкви. 3.
- К вопросу об иерусалимском происхождении грузинской церкви. 21.
- Конспективный курс истории древне-грузинской лит. 109.
- Литературоведение в Грузии. 193.

Литургическая справка по вопросу об автокефалии грузинской церкви. 4.

Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение. 1, 5.

Найдена могила Давида Гурамишвили. 223.

Несколько замечаний по поводу рецензии С. Аваллани на нашу книгу: Литургические грузинские памятники. 10.

Низами Гянджеви и Грузия. 127.

Новооткрытый агнологический памятник иконоборческой эпохи. 9.

О грузинском обычае встречать новый год с зажженными факелами. 23.

Об издании грузинских агнографических памятников. 26.

Отражение восточного суфизма в древне-груз. поэзии. 171.

Руставели и Низами Гянджеви. 90.

Сведения грузинских источников о преподобном Максиме Исповеднике. 15.

Симеон Метафраст по грузинским источникам. 8.

Социально-политическое и культурное состояние Грузии в эпоху Руставели. 113.

Шах-Намэ Фирдоуси в грузинской литературе. 82.

Эпизод из начальной истории египетского монашества. 12.

Эпоха Руставели. 98, 99.

Яков Гогобашвили. 213.

Die Bekehrung Georgiens zum Christentum. 70.

Rustaveli der rynda gurgustanun iatimai saiasi va qultur var-ijati. 94.

II. ტექსტები, გამოცემული ისტორიულ-ლიტერატურული გამოკვლევის თანდართვით.

II. Тексты, издаваемые с историко-литературным исследованием.

ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა. I იოანე საბანისძე, II ბასილ ზარზმელი. 85.

დაუჯდომელი სუეტისა ცხოვლისა და კუართისა საუფლოი-სა 40.

ვისრამიანი. 106.

თარგმანებად ეკლესიასტისაჲ მიტროფანე ზმკრნელ მიტროპო-
ლიტისაჲ 45.

იოანე ბატონიშვილი. კალმასობა. ტ. I. 91.

იოანე ბატონიშვილი. კალმასობა. ტ II. 191.

ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი. 126.

კიმენი. ტ. I. 43.

კიმენი. ტ. II. 179.

მარტიერი ქართველი VI—VII ს. და მისი შრომა „სინანული-
სათვს და სიმდაბლისა“. 182.

ორენტიოსისა და ძმათა მისთა მარტვილობა. 187.

რუსთაველი. შ. ვეფხისტყაოსანი. თბ. უნივ. გამოც. 95.

სამღვდეულთავერო კონდაკი. ძველი ტექსტის მიხედვით 7.

ტიმოთე ანტიოქელი, უცნობი სირიელი მოღვაწე VIII ს. 117.

ფირდოუსი, აბუ ლ-ყასიმ ტუსელი. შაჰ-ნამე. ტ. II. 81.

ციციშალი ნოდარ. შვიდი მთიები. ბარამ გური. 75.

წესი, რომელი იქმნების ხელდასხმასა ზედა ეპისკოპოზისა. ძვე-
ლი ქართული ტექსტი 41.

Древне-грузинский Архиератикон. Грузинский текст 17.

Грузинская версия арабского Жития Иоанна Дамаскина 24.

Житие Агафангела, католикоса Дамасского 31.

Житие епископов херсонских в грузинской Минее 19.

Житие и подвиги Иоанна католикоса Урхайского 22.

Житие Петра Нового, мученика Капетолийского 25.

Иерусалимский Канонарь VII века. Грузинская версия 13.

История и восхваление всененосцев. 209.

III. რეცენზიები—Рецензии

გ რ ი შ ა შ ვ ი ლ ი ი. ძველი და ახალი ტფილისი. ლიტერატურუ-
ლი ბოჰემა. 71.

ი ნ გ ო რ ო ყ ვ ა პ. რუსთველიანა 66.

კ ა კ ა ბ ა ძ ე ს. ა) ვეფხისტყაოსანი 65. ბ) საისტორიო ძიება-
ნი 62, 67.

კომენტარიები აბდულ-მესიანის ზოგიერთი ტაეპისა. 183.

რუსთაველი შ. ვეფხისტყაოსანი. თბ., 1951. 203.

И. Абуладзе и Х. Шарашидзе. К вопросу об имени и ро-
дине Руставели. 151.

Blake R. Catalogue des manuscrits Géorgiens de la biblio-
thèque patriarcale Grecque à Jérusalem 61.

Goussen H. Über georgisch. Drucke und Handschriften. 59.
Kirsopp and R. P. Blake. The text of the Gospels and the
Korideti Codex 60.

Peeters P. Histoires monastiques géorgiennes. 63.

Peeters P. La passion géorgienne des Theodore, Julien,
Eubulus, Malcamon, Mocimus et Salamaues. 64.

IV. რედაქცია. Редакция.

ბარათაშვილი ნ. თხზულებანი (საიუბ. გამოც.) თბ. 1945. 177.

ბარამიძე ალ. ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან. ტ. I. 178; ტ. II. 118; ტ. III, 203.

ბარამიძე ალ. პატრიოტული მოტივები ძველ ქართულ პოეზიაში XVI—XVIII სს. 137.

გორგაძე ს. ქართული ლექსი. ლექსთწყობის გამოკვლევა. 76.

იაკობცურტაველი ილ. აბულაძის რედაქციითა და გამოკვლევით. 107.

იმედაშვილი გ. ქართული კლასიკური ხანის მწერლობის პატრიოტიკა. 138.

ლიტერატურული ძიებანი. 152ა.

რუხაძე ტრ. ქართველები რუსეთის 1912 წ. სამამულო ომში (იმდროინდელ ქართულ ლიტერატურაში). 139.

რუხაძე ტრ. ქართული ეპოსი გარდამავალი ხანის ლიტერატურაში. 111.

სახელმძღვანელო ვრცელი ქართული ლექსიკონის შესავალი. 27.

სიხარულიძე ქს. თამარ მეფე ხალხურ შემოქმედებაში. 146.

სიხარულიძე ქს. ქართველი ხალხის ბრძოლა სამშობლოსათვის ერეკლე II ხელმძღვანელობით (ფოლკლორულ მასალათა მიხედვით). 139ა.

სტალინის სახელობის თბ. სახ. უნივ. შრომები. 128.

ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მოამბე. 77.

ყუბანეიშვილი ს. სამშობლოსათვის ბრძოლისა და თავდადების მოტივები ძველ ქათ. ლიტერატურაში (V—XII სს.). 142.

შოთა რუსთაველი სკოლაში. 102.

ჩვენი მეცნიერება. ე-ლი 55.

ქილაია ს. სამშობლოსათვის თავდადების იდეა ქართველ საბჭოთა პოეზიაში. 143.

ხელნაწერთა აღწერილობანი. 192, 196, 193, 199, 206.

V. რეცენზიები დისერტაციებზე

Рецензии на диссертации

სადოქტორო: Докторские:

აბულაძე ილ. ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X ს [1945].

ბარამიძე ალ. ანგარი სოჰაილის, ანუ ქილილა და დამანას ქართული ვერსიები? [1936].

ბერაძე პ. ბერძნული დაქტილური ჰეგზამეტრის ქართული საწყისი. [1949].

ბერიძე ვ. სამცხის ხუროთმოძღვრება XIII—XVI სს. [1950].

გაწერელია აკ. ქართული კლასიკური ლექსი [1950].

ზანდუკელი მ. ხალხოსანი მწერლები ქართულ ლიტერატურაში [1936].

კობიძე დ. შაჰ-ნამეს ქართული ვერსიების სპარსული წყაროები. [1945].

მელიქსეთ-ბეგი ლ. „ჩრდილო მხარეთა სომეხთა მოძღვარნი“ და მათი ვინაობა. სომეხ-ქართველთა ურთიერთობის საკითხთან დაკავშირებით. [1928].

რადიანი შ. ვასილ ბარნოვი და ისტორიული რომანის პრობლემა [1943].

სიხარულიძე ქს. ქართული ხალხური საგმირო საისტორიო სიტყვიერება. [1948].

ყაუხჩიშვილი თ. ბერძნული წარწერები საქართველოში [1953].

ჩიქოვანი მ. ქართული გმირული ეპოსი (ამირანიანი) [1947].

კუონია თ. ძირითადი წყაროები სვიმონ მეტაფრასტის აპოკრიფთა კრებულისა. [1951].

Рафили М. Азербайджанская литература с древнейших времен. [1944].

Штела К. Нариси з історії античної й християнської де-монології [до питання про походження християнства].

საკანდიდატო:

Кандидатские:

აბულაძე ილ. იაკობ ცურტაველი. მარტვილობა შუშანიკისი. 1938.

ბარამიძე რ. V—XII ს.ს. ქართული ორიგინალური აგიოგრაფიული თხზულებები... [1953].

ბეგიაშვილი თ. ქართული პოეტური ფოლკლორის ტიპოლო-
გიური სახეები და მათი საზოგადოებრივ-კულტურული მნიშვნელობა.
[1941].

ბრეგაძე დ. რუსთაველის გავლენა ალორძინების და გარდამა-
ვალი ხანის ლიტერატურაზე. 1947.

გაწერელია აკ. მასალები ქართული ვერსიფიკაციის კვლევის
ისტორიისათვის. [1948].

იმედაშვილი გ. ვისრამიანისა და ტრისტან-იზოლდას ურ-
თიერთობისათვის. [1940].

კახაძე მ. ბასილ დიდის ექუსთა დღეთაჲ. [1948].

მაისურაძე ნ. ზაქარია გაბაშვილი. მონოგრაფია. [1948].

მენაბდე ლ. „ასურელ მამათა“ საკითხისათვის. [1949].

მეძველია კ. „ცისკრის“ მწერლები. 1837.

რუხაძე ტ. გარდამავალი ხანის ეპოსი [1937].

სიხარულიძე ქს. ქართული ზღაპრის საკითხები [1939].

ყუბანეიშვილი ს. ნარკვევი მეექვსე საუკუნის ქართული ლი-
ტერატურის ისტორიიდან (ეესტათი მცხეთელი) [1940].

შუშანია ე. გალაქტიონ ტაბიძის პოეტური განვითარების
გზა [1950].

ჩიქოვანი მ. ქართული ხალხური ზღაპრები. თბ. ტ. I. [1940].

ჩიჯავაძე შ. ქალთა ისტორიულ-მხატვრული პერსონაჟები
ქართულ ჰაგიოგრაფიაში [1952].

ცანავა ა. ქართული მესტვირული პოეზიის ძირითადი საკი-
თხები [1948].

ჭყონია თ. რომანული ელემენტები უძველეს ქართულ ლიტე-
რატურაში [1942].

ჯაკობია გ. თეიმურაზ II. თხზულებათა. კრებული. თბ.,
1939 [1941].

რედაქტორი პროფ. ს. ყ ლ ე ნ ტ ი

გადაეცა წარმოებას 13/V-54 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 22/V-54 წ.
ნაბეჭდ ფორმათა რაოდენობა 4. ტირაჟი 3000. უე 03742. შეკ. № 494.

სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობის
სტამბა, უნივერსიტეტის ქ., 1.

